Kansen verzilveren

Een sociaaleconomisch actieprogramma voor Harlingen en Waadhoeke

Sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma Harlingen en Waadhoeke

Versie: 5 maart 2021

Public Result B.V.

Postbus 11649

2502 AP Den Haag

Tel: 070 – 3468816

e-m ail: info@publicresult.nl

www.publicresult.nl

Opdrachtnummer: WAADE20

© Copyright Public Result 2021

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

1. Een regio met veel potentie 6

2. Samen kansen verzilveren 11

2.1 SAMEN KANSEN VERZILVEREN… 11

2.2 …DOOR INNOVATIE EN ONDERNEMERSCHAP 12

2.3 …DOOR TALENT AAN TE TREKKEN EN TE BEHOUDEN 12

2.4 …DOOR HET VESTIGINGSKLIMAAT TE VERSTERKEN 13

2.5 …DOOR SLIMMER SAMEN TE WERKEN BINNEN EN BUITEN DE REGIO 13

3. Van speerpunten naar sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma 14

3.1 50+ VOORSTELLEN UIT DE REGIO, SAMEN UITGEWERKT IN EEN PROGRAMMA VOOR DE REGIO 15

3.2 INNOVATIE EN ONDERNEMERSCHAP 15

3.3 ONDERWIJS EN ARBEIDSMARKT 17

3.4 VERSTERKEN WOON-EN VESTIGINGSKLIMAAT 18

3.5 SLIMMER SAMENWERKEN 19

4. Een programma met impact 20

5. Samen investeren 22

6. Organisatie 24

7. Slagvaardige uitvoering 25

8. Monitoring 26

Bijlage 1: Programmaposter

Bijlage 2: De businesscases

1. Een regio met veel potentie

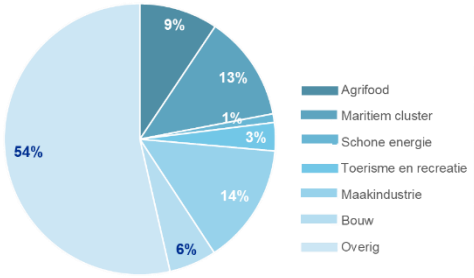
De kracht van de regio

Harlingen en Waadhoeke vormen samen een karakteristieke regio in het Noordwesten van Friesland, strategisch gelegen bij de Afsluitdijk en aan het werelderfgoed Waddenzee, met een goed woonklimaat. De regio kent ruim 5.500 bedrijven, die goed zijn voor meer dan 23.000 banen. Te denken valt aan bedrijven die niet overal bekend zijn, maar die tot de top in hun sectoren behoren, zoals Smeding Groenten en Fruit, Huhtamaki, Damen Shiprepair, ICON Yachts, Oostwoud International en Faber Audiovisuals. Er werd in 2018 in de regio €1,26 miljard verdiend, voor een belangrijk deel in de agrifood, de maritieme cluster, schone energie, toerisme en recreatie, maakindustrie en bouw. Deze sectoren hebben een stuwende werking: meer toegevoegde waarde hier heeft (indirect) effect op de rest van de economie. Hier vindt innovatie plaats en wordt geld voor de regio verdiend door export.

Een vitale coalitie bestaande uit overheid, onderwijs en bedrijfsleven slaat de handen ineen om de brede welvaart in de regio te versterken: met het sociaaleconomisch uitvoeringsplan gaan alle betrokken partijen uit Harlingen, Waadhoeke en de provincie samen aan de slag voor een structuurversterking met focus op samenwerking, innovatiekracht, leefbaarheid en vitaliteit. Het uitvoeringsplan is tot stand gekomen door grondig alle kansen en bedreigingen te verkennen, de dialoog aan te gaan met alle partners in de regio en vervolgens maatregelen (businesscases) te ontwikkelen die passen bij het karakter van de regio. Met de focus op stuwende sectoren om de leefbaarheid op peil te houden en te investeren in de vitaliteit voor de mensen.

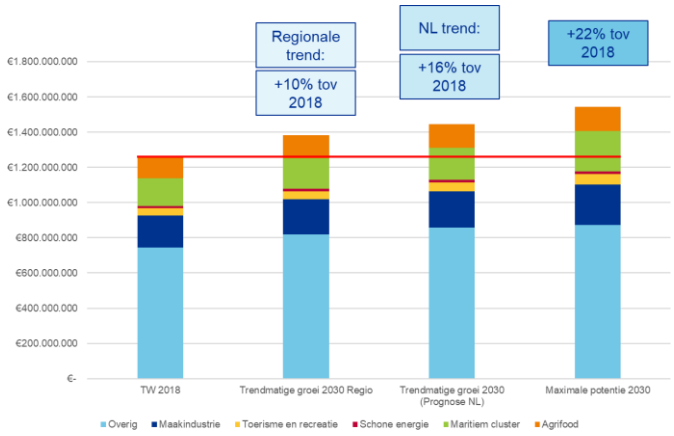
Gezamenlijke ambitie en een brede welvaart

De gezamenlijke ambitie is om een regio te blijven waar economische vitaliteit, rust, ruimte en leefbaarheid in balans zijn. Hiervoor zijn door vergrijzing (vervanging) en economische groei (uitbreiding) 5.200 nieuwe werknemers (4.000 fte) nodig, die gemiddeld hoger opgeleid zijn dan de huidige werknemers (maar er blijft behoefte aan middelbaar en lager opgeleid personeel). Dit kan gerealiseerd worden door behoud van talent, gekoppeld aan een beter woningaanbod, betere voorzieningen en een goede bereikbaarheid (fysiek en digitaal). Er zijn volop kansen voor groei en ontwikkeling van vitaliteit. Bij het versterken van de economische structuur kijken we naar een economie door het oog van de brede welvaart. We werken aan een economie waar we altijd kijken hoe we een positieve impact op mens, maatschappij en milieu kunnen hebben. Een economie met hergebruik van grondstoffen, duurzame energie en duurzaam ondernemen is daarbij een

Sector overig	Toegevoegde Waarde
Zakelijke dienstverlening	€ 175 mio (14%)
Zorg	€ 123 mio (10%)
Detailhandel	€ 121 mio (10%)
Onderwijs	€ 78 mio (6%)
Overheid	€ 74 mio (6%)
ICT	€ 20 mio (2%)
Financiële dienstverlening	€ 13 mio (1%)
Overig	€ 49 mio (4%)

belangrijk onderdeel. Door inzet op de sterke sectoren in de regio, is in potentie een economische groei mogelijk van €276 miljoen ofwel een groei van 22% (in ca. 10 jaar). Dit betekent een trendbreuk met de afgelopen jaren waarin we in 10 jaar ca 10% groei hebben gerealiseerd. Om deze ambitie te realiseren moet er nog slimmer gewerkt worden, waardoor per werknemer meer werk verricht kan worden, men internationaal concurrerend kan zijn en de omzet verhoogd kan worden. Dit betekent een serieuze economische structuurversterking die niet vanzelf gaat omdat de regio nog met een aantal stevige uitdagingen kampt.

Als de regio de trend van de afgelopen jaren volgt, is een economische groei (tot 2030) mogelijk van +10%. De Nederlandse trend lag gemiddeld iets hoger: als het de regio lukt om aan te sluiten bij de nationale groei dan zou dit uitkomen op +16% tot 2030. De maximale groeipotentie zoals hierboven geschetst komt neer op een toename van +22%.

In de komende tien jaar zullen naar verwachting rond 3.600 werknemers de arbeidsmarkt verlaten (uitstroom). Er komt een behoorlijke vervangingsvraag op de regio af, bovenop een uitbreidingsvraag die nodig is om de economische ambitie te kunnen realiseren (totaal 3.977 fte). Op dit moment ligt de toegevoegde waarde per inwoner in Harlingen en Waadhoeke onder het gemiddelde van Fryslân en Nederland. Een teken van achterblijvende innovatiekracht en arbeidsproductiviteit. Dit heeft deels te maken met een versnipperd en kleinschalig bedrijfsleven: tussen 0% en 2% van de bedrijven in het gebied heeft meer dan 50 werknemers; waar dit cijfer gemiddeld in Nederland oploopt tot wel 6%. Het opleidings- en beroepsniveau van de werknemers in Harlingen en Waadhoeke is lager dan in Fryslân en Nederland. De regionale economie heeft tijdens en na de laatste financiële crisis in 2008 een langzamer herstelkracht laten zien: een teken van structurele uitdagingen en slechte economische weerbaarheid.

Parels in sterke sectoren

De regio heeft volop kansen voor groei en ontwikkeling van vitaliteit. Daarvoor moet er nog slimmer gewerkt worden, waardoor per werknemer meer werk kunnen doen en tegelijk internationaal concurrerend kunnen zijn en de omzet verhoogd kan worden. De sterke en stuwende sectoren bieden er volop kansen voor:

- Agrifood bestaat in de regio uit toonaangevende bedrijven binnen de agrarische sector (met name melkvee, akkerbouw en glastuinbouw) en de bijhorende voedingsmiddelen- en verpakkingsindustrie. De landbouwsector wordt gekenmerkt door koplopers in de AGF-branche (aardappelen, groente en fruit), grootschalige voedingsmiddelenverwerkers en -verpakkers en kleine, innovatieve bedrijven die gespecialiseerd zijn in plantenveredeling, glastuinbouw en kringlooplandbouw. Kansen voor verdere groei van het cluster liggen in de combinatie van grote en kleine bedrijven, het aanwezige glastuinbouwcluster, de bekendheid en het imago van de agrarische sector in de regio.
- De haven van Harlingen is kenmerkend voor de regio; alle bedrijvigheid in Harlingen en Franeker rond de visserij, maritieme maakindustrie en watertransport vormen samen een maritiem cluster. De kansen voor het cluster liggen natuurlijk in de sterke ligging van de haven naar de Waddenzee en de verbindingen met het achterland, maar ook in innovaties in o.a. de off-shore en scheepsbouw, sterkere samenwerking tussen haven, Maritieme Academie en Water Campus Leeuwarden en evenementen als Visserijdagen en Tall Ship Races die de bekendheid van de sector vergroten. De nijpende tekorten aan personeel, wetgeving rond de garnalenvisserij en een tekort aan ruimte rond de haven zijn beperkingen waar het cluster rekening mee moet houden.
- De aanwezigheid van enkele bedrijven in deze richting geven aan dat de regio de potentie heeft om te groeien naar een cluster voor schone energie. Vooral crossovers tussen de industrie (in en rond de haven van Harlingen) en de glastuinbouw bieden kansen voor bijvoorbeeld (her)gebruik van restwarmte. De ligging bij het IJsselmeer, de Waddenzee en de Noordzee, de aanwezigheid van enkele koplopers in de innovatie in de energiesector en bedrijven in de afvalverwerkingsindustrie, bieden kansen voor groei.
- De toeristische sector is de afgelopen jaren sterk gegroeid, en de regio ziet nog steeds kansen om de toeristische aantrekkingskracht uit te breiden. Kansen voor de sector om te groeien liggen in de uitbreiding van korte vakanties voor stedelingen, de mogelijkheden voor duurzaam en/of kwaliteitstoerisme, het Planetarium en de Waddenzee als unieke uithangborden en de ruimte en natuur. De uitdaging voor de regio is om het toeristische seizoen verder te verlengen.
- De maakindustrie bestaat uit een aantal innovatieve (grotere) wereldspelers en kleiner mkb. Kansen voor de sector liggen in de related variety: bedrijven die weliswaar niet tot hetzelfde cluster behoren, maar qua innovatie, productieprocessen en werknemersbehoefte van elkaar kunnen profiteren en elkaar kunnen versterken. De nabijheid van campussen die kennis en expertise bieden voor de diverse bedrijven in de maakindustrie versterkt de innovatiekracht van de sector. Ook in de ontwikkeling naar een circulaire economie (korte ketens) liggen kansen.
- Het cluster bouw in de regio bestaat uit twee innovatieve en exporterende bedrijven op het gebied van prefab casco's en wegenbouw, aangevuld door bedrijven in de reparatie- en installatietechniek. De decentrale structuur van de sector (veel mkb) die over veel vakkennis en kunde beschikken, maken dat de sector als kansrijk en innovatief wordt gezien. De kansen voor de sector om verder te groeien liggen in de verdere samenwerking en uitwisseling van de grote innovatieve spelers met de kleinere bedrijven in de sector, crossovers met de maakindustrie en de nabijheid van de Bouwcampus in Drachten.

Versterken economische structuur is noodzaak en topprioriteit

Volgens de monitor Brede welvaart van het CBS scoort de regio qua kwaliteit van leven hoog. Toch staan deze kwaliteiten onder druk. We verwachten een verandering in demografische samenstelling. De komende 10 jaar hebben we een sterke vergrijzing en de verwachting is dat de bevolking in dit gebied zal afnemen door hogere sterftecijfers dan geboortecijfers. Deze veranderingen hebben gevolgen voor mensen die hier wonen en werken. Zo komen scholen en andere basisvoorzieningen onder druk te staan, zijn er minder arbeidskrachten om de vacatures in te vullen en minder vrijwilligers om verenigingen draaiende te houden.

Met de structuurversterking van de economie op het gebied van innovatiekracht, aanpak versnippering van het bedrijfsleven en het aantrekken van talent, willen we een positieve ontwikkeling op gang brengen. Daarmee is deze ambitie geen luxe maar een noodzaak en topprioriteit om de regio weerbaar en vitaal te houden.

Looptijd van het programma

De regio heeft de ambitie om de maximale groeipotentie binnen tien jaar, tot 2030, te realiseren. Een eerste analyse van de impact van de coronacrisis laat zien dat er weliswaar groeivertraging optreedt door de contactbeperkende maatregelen, maar dat de structurele schade beperkt blijft. De verwachting is wel dat onze economie in 2022 weer terug kan zijn op het niveau van voor de crisis, omdat naar verwachting en volgens alle bekende scenario's na de crisis een tijd van economisch herstel aan zal breken. De groeivertraging die door de coronacrisis zal ontstaan ligt op basis van een doorrekening van de beschikbare scenario's van het CPB en het PBL tussen 2 à 3 jaar voor het maximale groeiscenario uit de SWOT. De kansen die in de SWOT-analyse geïdentificeerd zijn, kunnen dan alsnog worden verzilverd, maar de maximale ambitie zal ook hier 2 à 3 jaar later bereikt (kunnen) worden.

Een brede coalitie uit de 3 O's gaat zich in de regio inzetten voor een versterking van de brede welvaart, voor vitaliteit en leefbaarheid met als basis een sterke regionale economie. Met het sociaaleconomisch actieprogramma wordt naast de economie ook de focus gelegd op het behouden van talent, verbeteren van de bereikbaarheid en een betere samenwerking tussen onderwijs en arbeidsmarkt.

De regio zet zich in om de volgende streefwaarden te realiseren:

Indicator	Stand (2018)	Streefwaarde (2033)
BRP	€1,26 miljard	€1,54 miljard
Aantal banen	23.000	*23.400*
Beroepsniveau	Niveau 1: 10% Niveau 2: 55% Niveau 3: 16% Niveau 4: 19%	Niveau 1: 8% (-2) Niveau 2: 54% (-2) Niveau 3: 19% (+3) Niveau 4: 20% (+1)

Werkloosheid (en arbeidsparticipatie)	Werkloosheid: 4,3% Harlingen, 3,4% Waadhoeke Arbeidsparticipatie: 67,8% Harlingen, 70,4% Waadhoeke	Werkloosheid: <4% Arbeidsparticipatie: 75%
Toegevoegde waarde per hoofd van de bevolking	€ 20.300	€ 26.400

2. Samen kansen verzilveren

2.1 Samen kansen verzilveren…

De regio en de stuwende sectoren bieden dus volop kansen. Deze kansen willen dan ook meerdere betrokken partners met beide handen grijpen, zodat de hele regio nu en in de toekomst economisch weerbaar en vitaal blijft. Uit onderzoek zijn 10 speerpunten met meer dan 50 maatregelen naar voren gekomen die bij kunnen dragen aan het realiseren van de gezamenlijke ambitie. In een breed traject zijn deze maatregelen en speerpunten samen met triple helix partners uit de regio in het kader van een internet-enquête (400 respondenten), focusgroepen (3 bijeenkomsten met in totaal 42 deelnemers) en een groot aantal gesprekken uitgewerkt. Vertegenwoordigers van ondernemers, overheden en onderwijs- en kennisinstellingen vinden dat de economische groei moet worden gestimuleerd door vooral in te zetten op: het aantrekken van nieuwe bedrijven; het verbeteren van de samenwerking tussen de drie O's; het bevorderen van innovatie; het verbeteren van onderwijs- en omscholingsaanbod; het promoten van de regio en het versterken van de samenwerking op bovenregionaal niveau. Dit sluit aan bij de aanbevelingen die in het kader van de SWOT-analyse zijn gemaakt. Deze input en de tijdens het gezamenlijke proces ontstane energie vormen de basis van het uitvoeringsprogramma.

Een brede coalitie uit ondernemers, onderwijsinstellingen en de overheid wil de kansen in de regio op vier manieren verzilveren: door het vestigingsklimaat te versterken; door talent aan te trekken en te behouden; door innovatie en ondernemerschap te stimuleren en door slimmer samen te werken, zowel binnen als buiten de regio.

Tabel 1: overzicht thema's en speerpunten.

Thema	Speerpunt
Innovatie en ondernemerschap	Versterken innovatief vermogen en ketendichtheid
	Verbinden sectoren: crossovers
Onderwijs en arbeidsmarkt	Talent behouden en aantrekken
	Participatie en zij-instroom
	Talenten van buiten
Versterken woon-en vestigingsklimaat	Acquisitie en bedrijventerreinenbeleid
	Regiomarketing
	Bereikbaarheid en woon-en leefklimaat
Slimmer samenwerken	Samenwerking buiten de regio
	Samenwerking triple helix

2.2 …door innovatie en ondernemerschap

Het regionale bedrijfsleven bestaat voor 95% uit kleine bedrijven en is daarmee redelijk versnipperd. Daar komt bij dat het concurrentievermogen en de innovatiekracht van kleine bedrijven kleiner is wat zelfstandig innoveren lastig maakt. Vaak gaat bedrijfsgrootte samen met capaciteiten voor de verbetering van processen en producten. Kleinere bedrijven en zzp'ers hebben minder vaak voldoende capaciteit om naast de reguliere werkzaamheden te innoveren. Door verbinding te leggen tussen bedrijven, wordt het uitwisselen van kennis en kunde tussen bedrijven en sectoren gestimuleerd. Hierbij wordt ingezet op crossovers tussen de verschillende sectoren en het delen van services en faciliteiten. Door gezamenlijk in te zetten op innovatie en van elkaar te leren, komt de hele keten van kennis, naar kunde tot kassa en wordt er een innovatieve boost voor de regio gerealiseerd.

2.3 …door talent aan te trekken en te behouden

De grote vraag naar werknemers regio zal in de toekomst naar verwachting alleen maar toenemen, zeker als alles op alles wordt gezet om de economische potentie te bereiken en de brede welvaart in de regio te versterken. Vooral de vraag naar technisch geschoold personeel van alle beroepsniveaus is bijzonder groot. Dit betekent dat er alles aan gedaan moet worden om te voorkomen dat mensen wegtrekken en dat huidige en toekomstige werknemers enthousiast moeten worden gemaakt zodat zij behouden blijven voor de regio. De vraag naar werknemers moet dus op verschillende manieren gevuld worden: door het behouden van huidig talent; door het aantrekken van nieuw talent (ook in nieuwe sectoren); door mensen te mobiliseren die vroeger actief waren op de arbeidsmarkt (met of zonder afstand tot de arbeidsmarkt) en door het aantrekken van tijdelijke kennis-en arbeidsmigranten.

Rekening houdend met een arbeidsparticipatie van 75% en uitgaande van drie opleidingsniveaus (hoger, middelbaar en lager opgeleid), kan de volgende verdeling gemaakt worden van waar werknemers aangetrokken moeten worden om aan de vraag van 3.977 fte in 2030 te voldoen (tabel 2).

Tabel 2: opgave behouden en aantrekken

	Zij-instroom	Talent behouden	Overig NL	Pendel	Overig EU	Mondiaal	**Totaal**
Hoger opgeleid	388	296	148	246	197	99	**1.374**
Middelbaar opgeleid	457	696	116	116	174	58	**1.617**
Lager opgeleid	279	531		35	142		**987**
Totaal	**1.124**	**1.523**	**264**	**397**	**513**	**157**	**3.977**

Voor de twee gemeenten Harlingen en Waadhoeke liggen de opgaven op detailniveau net anders: waar Harlingen vooral te maken heeft met een lage arbeidsdeelname (zij-instroom) gaat het voor Waadhoeke veel meer om het terugbrengen van de uitgaande pendel (talent behouden). Ook op andere onderdelen zullen nuances moeten worden aangebracht tussen

beide gemeenten; zo ligt een focus op maritieme bedrijvigheid voor Harlingen voor de hand en is in Waadhoeke veel meer agrifood en (maak-)industrie aanwezig.

2.4 …door het vestigingsklimaat te versterken

Mensen vestigen zich in een regio waar voldoende en passende woonruimte is en genoeg werkgelegenheid. Ook de ambitie om een groene (duurzame) gemeente te worden kan aantrekkend werken op bedrijven en talent. Zonder een goed vestigingsklimaat zal de regio niet kunnen groeien. Een goed woonklimaat voor bewoners en werknemers, een goed vestigingsklimaat voor bedrijven en een goede arbeidsmarkt voor de bewoners en werknemers zijn daarom belangrijke randvoorwaarden voor de economische ontwikkeling.

De bedrijventerreinen in Harlingen en Waadhoeke hebben een relatief hoge groeipotentie door onder andere de recente uitbreiding van de Industriehaven en de hoge ontwikkelpotentie van het relatief oudere bedrijventerrein Oost-Franeker. Door gebruik te maken van bestaande clusters en het verduurzamen en toekomstbestendig maken van de bestaande bedrijventerreinen, kunnen nieuwe bedrijven worden aangetrokken. Onderdeel hiervan is een gerichte acquisitiestrategie op de sterke sectoren zoals de agrifood en maritieme sector. Door de kracht van de stuwende sectoren onder de aandacht te brengen, zullen nieuwe bedrijven aangetrokken worden die op hun beurt nieuwe innovatieve kennis met zich meebrengen. De clustervorming kan wederom aantrekkingskracht ontwikkelen: regionale aansluiting zorgt voor kruisbestuiving, samenwerkingsmogelijkheden, korte ketens en vakkennis bij arbeidskrachten.

2.5 …door slimmer samen te werken binnen en buiten de regio

Hierbij hoeft het niet te gaan om specifieke clusters: er kan ook *related variety* ontstaan door het uitwisselen van vaardigheden, personeel of procesoptimalisatie tussen bedrijven die elkaar eerder aanvullen of versterken dan beconcurreren. De *gehele* regio profiteert van een goed samenwerkingsverband tussen alle betrokken partners. In de regio zijn er verschillende initiatieven die de partners met elkaar in contact brengen, maar nog weinig waarbij de drie partijen gezamenlijk, regionaal en structureel samenwerken.

Voor innovatieve groei zal de schaal waarop een bedrijf zijn kennisnetwerk, toeleveranciers en afnemers heeft, groot genoeg moeten zijn. Zo kunnen we bijvoorbeeld slimmer en beter gebruikmaken van de diverse campussen die in de bredere regio aanwezig zijn en doen we er goed aan om over de grenzen van onze regio heen te kijken en aansluiting te zoeken bij andere landelijke initiatieven.

Maar ook een goede samenwerking tussen de triple helix partijen binnen de regio is een randvoorwaarde voor het versterken van de economie, leefbaarheid en vitaliteit. Wanneer onderwijs en bedrijfsleven beter op elkaar zijn aangesloten kunnen de juiste mensen worden opgeleid in de passende sectoren. Tegelijkertijd kan de overheid zorgen voor de juiste kaders waarbinnen bedrijven kunnen ondernemen en innovatiekracht kunnen ontwikkelen. Andersom profiteert het onderwijs van een goede aansluiting op de arbeidsmarkt door praktijkvoorbeelden mee te kunnen nemen in het onderwijs en jongeren een perspectief te kunnen bieden.

3. Van speerpunten naar sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma

Het sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma bestaat uit een samenhangend pakket van projecten waar overheden, ondernemers en onderwijs zich gezamenlijk voor willen inzetten. Het uitvoeringsprogramma bestaat uit 11 projecten, verdeeld over 4 programmalijnen die zorgen voor weerbaarheid en vitaliteit waardoor de regio toekomstige uitdagingen het hoofd kan bieden. Dit gaat de regio gezamenlijk doen door in te zetten op innovatie waardoor ondernemers straks meer kunnen bereiken met minder middelen (programmalijn 1 Innovatie en Ondernemerschap), door potentiële werknemers in de regio kennis te laten maken met de regionale arbeidsmarkt en hen de kennis en kunde te bieden die nodig zijn om deze arbeidsplaatsen te kunnen vullen (programmalijn 2 Onderwijs en Arbeidsmarkt), door te werken aan het woon-en vestigingsklimaat en deze op de kaart te zetten waardoor er meer werknemers en werkgevers aangetrokken worden (programmalijn 3) en door op alle fronten beter en intensiever samen te werken, zowel cross-sectoraal als cross-regionaal (programmalijn 4) (zie bijlage 1 voor een overzicht – programmaposter).

Programmalijn 1	Innovatie en Ondernemerschap
1a	Kennismakelaars
1b	Innovatietafels
2	Ondernemers mentorprogramma
3	Maritieme hub Harlingen
4	Agrifood hub Waadhoeke
Programmalijn 2	Onderwijs en Arbeidsmarkt
5	Leren en werken in je eigen regio
5b	Ervaren kracht
6a	Werkcarrousels
6b	Verbeterplan arbeidsmigranten
7	Academie van Franeker
Programmalijn 3	Versterken woon-vestigingsklimaat
8	Acquisitiestrategie en modernisering bedrijventerreinen
9	Regiomarketing en behoefteonderzoek
10	Klankbord woon-en vestigingsklimaat
Programmalijn 4	Slimmer Samenwerken
11	Governance

3.1 50+ voorstellen uit de regio, samen uitgewerkt in een programma voor de regio

De concrete maatregelen zijn in co-creatie met partners uit de regio tot stand gekomen. Op basis van de 10 speerpunten en 50 maatregelen die als bijzonder kansrijk uit de SWOT-analyse zijn gekomen, is er een uitvoeringsprogramma opgesteld dat echte impact genereert.

De speerpunten zijn geconcretiseerd en omgezet in maatregelen tijdens meerdere interactieve, digitale focusgroepen waar sleutelfiguren en stakeholders van de drie O's in deelnamen. In het kader van deze focusgroepen zijn de businesscases uitgewerkt, geconcretiseerd en aangescherpt. Deelnemers aan de focusgroepen konden zich inschrijven op acties en zichzelf voordragen als mogelijke trekker van een businesscase. In co-creatie met ondernemers, onderwijs en overheid zijn uiteindelijk langs de 4 programmalijnen, 11 concrete en breed gedragen businesscases gevormd die haalbare doelen voor ogen hebben en werken met (deels in andere regio's) bewezen maatregelen. Hieronder vatten we de businesscases samen. In bijlage 2 vindt u de cases in uitgebreide vorm terug met een beschrijving van concrete maatregelen.

3.2 Innovatie en Ondernemerschap

Het MKB is de kracht van de regio. Wij brengen onze ondernemers soms vanwege de kleine schaalgrootte te weinig middelen hebben om te innoveren bij elkaar om innovatie te stimuleren door de inzet van kennismakelaars. Tijdens de innovatietafels krijgen ondernemers de kans om samen van kennis, naar kunde tot kassa te komen en door het opzetten van ondernemers mentorprogramma's leggen wij verbindingen tussen ondernemers die kennis en ervaring willen uitwisselen. Op deze manier stimuleren wij de innovatiekracht van ons MKB wat een kwalitatieve impuls aan de rest van onze regionale economie zal geven. Met de maritieme en agrifood hub (-netwerk en eventueel fysieke locatie) die wij gaan opzetten in Harlingen en Waadhoeke, faciliteren wij kennisuitwisseling en nieuwe samenwerkingen die het innovatief vermogen van onze stuwende sectoren versterkt.

Kennismakelaars

Onze kleine ondernemers geven aan weinig middelen tot hun beschikking te hebben om nieuwe samenwerkingen met andere bedrijven aan te gaan, terwijl juist kleine ondernemingen profiteren van intensieve samenwerkingen. Door het aanstellen van twee kennismakelaars in de stuwende sectoren agrifood en maritiem, worden nieuwe verbindingen tussen ondernemers gelegd, samenwerkingen aangejaagd en daarmee innovatie gestimuleerd. De kennismakelaars fungeren als toegangspoort voor ondernemers en onderwijs met vragen over samenwerkingen en ontwikkelkansen, waarna de kennismakelaars verbinding zoeken met bedrijven die tegen dezelfde dingen aanlopen.

Innovatietafels

Veel ondernemers lopen tegen belemmeringen aan wanneer zij willen innoveren. Zo beschikken zij over onvoldoende capaciteit om hun ideeën te ontwikkelen of is er geen goed beeld van hoe de financiering geregeld moet worden. Omdat er tegelijkertijd een grote behoefte bestaat om samen te werken, worden er innovatietafels opgericht waar ondernemers samen kunnen komen om hun innovatieve ideeën vorm te geven om ze vervolgens door te ontwikkelen naar toepasbare ideeën waar geld mee kan worden verdiend. In eerste instantie worden er twee innovatietafels opgericht voor de agrifood en maritieme sector, waarna de innovatietafels na evaluatie uitgebreid kunnen worden naar de andere sectoren.

Ondernemers mentorprogramma

Bedrijvigheid is cruciaal voor de economische vitaliteit van de regio en daarin is het belangrijk om (jonge) mensen te blijven inspireren om een onderneming te starten of deze door te ontwikkelen. Op deze manier blijft de bedrijvigheid van onze regio behouden en worden er nieuwe innovaties en kennis naar onze regio gebracht. Daarnaast heeft onze regio ook te maken met ondernemers die binnen afzienbare tijd met pensioen gaan. Voor deze groep ondernemingen is het daarom van belang om een goede opvolger te vinden zodat het bedrijf en diens DNA blijft bestaan.

Maritieme hub Harlingen

Om een betere samenwerking tussen de overheid, het onderwijs en het bedrijfsleven te stimuleren wordt er een fysieke maritieme campus opgericht waar ondernemers, overheid, studenten, innovators, koplopers en andere geïnteresseerde partijen elkaar kunnen vinden en elkaar verder kunnen helpen op het gebied van maritieme zaken. Een speciale focus is hiervoor weggelegd voor thema’s zoals robotisering, automatisering en verduurzaming van de sector. Door intensieve en innovatieve samenwerkingen te faciliteren, hoopt de maritieme hub Harlingen het boegbeeld van de haven te worden en hét duurzame maritieme hart van Noord-Nederland.

Agrifood hub Waadhoeke

Naast de maritieme sector, is de agrifood sector een sector waar veel potentiële economische groei gerealiseerd kan worden, een stijging van maar liefst maximaal 17% in het BRP tot 2030. Maar ook in deze sector zal de arbeidsproductiviteit omhoog moeten willen wij deze ambitie behalen. Daarom richten we voor de agrifood sector ook een hub in waarmee we tegemoet komen aan de wens van ondernemers om achteruitgang van de regio tegen te gaan door meer samen te werken en te clusteren waardoor de arbeidsparticipatie wordt verhoogd en de uitstroom van talent vermindert door de sector bij jongeren op de kaart te zetten.

3.3 Onderwijs en Arbeidsmarkt

Om de arbeidsparticipatie en arbeidsproductiviteit te verhogen en talent aan te trekken en te behouden, moeten we vraag en aanbod op de arbeidsmarkt dichter bij elkaar brengen. Dit doen we door het programma ‘leren en werken in je eigen omgeving’ uit te breiden; door coaching trajecten te starten zodat ervaren en nieuwe werknemers kennis kunnen uitwisselen; werkcarrousels per sector in te richten zodat potentiële werknemers en werkgevers elkaar kunnen leren kennen; onze arbeidsmigranten een beter woonklimaat te bieden zodat zij langer blijven en door de onderwijsmogelijkheden van de Academie van Franeker uit te breiden. Gezamenlijk zorgen deze projecten ervoor dat wij met de inzet van meer passend onderwijs, talent in onze regio behouden en aantrekken en hun talenten beter te laten aansluiten bij de wensen van onze werkgevers.

Leren en werken in je eigen omgeving

Om nu en in de toekomst aan de grote en toenemende vraag aan werknemers te voldoen, is het zaak om de arbeidsparticipatie te verhogen door nieuwe werknemers aan onze regio te binden en bestaande talenten te behouden. Dit bewerkstelligen we door voor de jeugd stage- en opleidingsplekken te faciliteren en activiteiten zoals een beroepenmarkt en speeddates te organiseren. Ook herintreders, zij-instromers en nieuwkomers kunnen door middel van deze activiteiten kennis maken met onze arbeidsmarkt. Daarnaast bieden wij hen om, her- en bijscholingstrajecten aan zodat zij scholing ontvangen die past bij de eisen van werkgevers.

Ervaren kracht

Vergrijzing vormt een bedreiging voor onze ondernemers, omdat kennis en kunde verloren dreigt te gaan wanneer ervaren werknemers met pensioen gaan. Om dit te voorkomen richten wij coaching trajecten op zodat ervaren en nieuwe werknemers kennis en ervaring kunnen uitwisselen (vergelijkbaar met meester-gezel trajecten). Daarnaast gaan we met onze ervaren werknemers, die de pensioengerechtigde leeftijd bereiken, na of zij hun huidige taken nog wel kunnen en willen uitvoeren. Door in te spelen op de veranderende situatie van onze ervaren werknemers blijven zij langer aan het werk en wordt hun kennis overgedragen op nieuwe generaties.

Werkcarrousels

Om de juiste mensen op de juiste plekken te krijgen richten we werkcarrousels op in de twee stuwende sectoren maritiem en agrifood. De carrousels fungeren als gezamenlijke arbeidspool waar potentiële werknemers en werkgevers elkaar ontmoeten en kennis met elkaar kunnen maken. Op deze manier verhogen de carrousels de zichtbaarheid van werkgelegenheid en vergroten ze de kans dat werknemers een passende baan vinden. Bij wederzijds belangstelling kan de werkzoekende of werknemer een om, her- of bijscholingstraject volgen waarna diegene een vliegende start kan maken in een nieuwe functie.

Verbeterplan arbeidsmigranten

Arbeidsmigranten vormen een grote groep aan potentiële werknemers wanneer zij zich voor langere tijd in onze regio willen vestigen. Echter verblijven de meeste van de arbeidsmigranten voor een korte periode in onze regio waardoor talent op lange termijn verdwijnt. Om hun talenten voor de regio te behouden gaan we het woon-en vestigingsklimaat voor deze groep verbeteren door hen taallessen, scholing en betere huisvesting aan te bieden. Daarnaast leggen wij meer contact tussen arbeidsmigranten en de lokale bevolking, zodat arbeidsmigranten sneller integreren en zich voor een lange periode in onze regio vestigen.

Academie van Franeker

Veel jongeren verlaten de regio om elders te gaan studeren en keren dan niet meer terug waardoor talent verloren gaat. Doordat we de onderwijsmogelijkheden van de Academie uitbreiden met het aanbieden van hoger onderwijs; het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek en het organiseren we learning communities, wordt de Academie een verzamelpunt van jongeren en bedrijven voor de aanpak van regionale problemen. Door het verruimen van de onderwijsmogelijkheden en jongeren een beeld te geven van de baanperspectieven, vergroten we de aantrekkelijkheid van onze regio waardoor we voorkomen dat jongeren de regio verlaten.

3.4 Versterken woon-en vestigingsklimaat

Om ervoor te zorgen dat er nu en in de toekomst genoeg mensen en bedrijven zich vestigen in onze regio, vergroten wij de zichtbaarheid van de kansen en mogelijkheden die zich in onze regio voordoen door het hanteren van een gerichte acquisitiestrategie en regiomarketing.

Acquisitiestrategie en modernisering bedrijventerrein

Bedrijvigheid is cruciaal voor de vitaliteit van de regio, omdat bedrijven kennis en innovatie naar onze regio brengen en daarmee de arbeidsproductiviteit en arbeidsparticipatie bevorderen. Wij gaan met een gerichte acquisitiestrategie ons bedrijfsleven op de kaart zetten door potentiële bedrijven te wijzen op de kennis en kunde die er aanwezig is in de regio en de nabijheid van (onze) onderwijsinstellingen als broedplaats van innovatie. Door tegelijkertijd maatregelen te treffen die onze bedrijfsterreinen moderniseren en verduurzamen, behouden we de huidige bedrijvigheid en trekken we nieuwe bedrijven aan.

Regiomarketing en behoefteonderzoek

Veel van onze inwoners weten hoe prettig het wonen, werken en recreëren is in onze regio, maar toch hebben we te maken met een uitgaande pendel van 1.350 werknemers per dag. Om aan de vraag aan personeel te voldoen en onze regio vitaal te houden, gaan we een marketingcampagne opzetten die de identiteit en het verhaal van de regio op de kaart zet. Daarmee informeren we toeristen, nieuwe werknemers en werkgevers over de vele mogelijkheden die onze regio te bieden heeft en zullen meer werknemers en werkgevers zich in onze regio willen vestigen en meer toeristen hier willen recreëren waardoor de regio vitaal blijft.

Klankbord woon-en vestigingsklimaat

Wie wil dat er meer mensen in de regio komen wonen, moet ook kunnen voldoen aan de wensen van de toekomstige inwoners en daardoor het aanbod van woningen beter op de vraag laten aansluiten. Dit gaan we doen door een klankbordgroep op te zetten die zich niet alleen gaat richten op de huisvestingsvraagstukken van onze regio, maar ook op de bereikbaarheid en de voorzieningen van onze regio. Deze klankbordgroep, bestaande uit vertegenwoordigers van ondernemers en onderwijsinstellingen, gaat de gemeenten bijstaan om gezamenlijk de voorwaarden te scheppen waardoor er meer werknemers en werkgevers worden aangetrokken.

3.5 Slimmer Samenwerken

Om alle projecten te realiseren is een goede samenwerking tussen ondernemers, overheid en onderwijs nodig. Door het in kaart brengen, met elkaar verbinden en naar een hoger niveau tillen van initiatieven in de regio, zal de impact van deze initiatieven flink worden vergroot.

Governance

Samenwerking staat aan de basis van succes en dat is zeker het geval in dit sociaaleconomisch actieprogramma waar ondernemers, onderwijs en overheid op een nog niet eerder in de regio vertoonde schaal samenwerken in het realiseren van een weerbaar en vitaal Harlingen en Waadhoeke. De Economic Board die we oprichten zal samenwerkingen verbeteren en intensiveren door gezamenlijke initiatieven te ondersteunen waarbij ook de verbinding wordt gezocht met partijen van buiten de regio. Op deze manier ontstaat er een slagvaardige, passende en efficiënte samenwerking die het programma een boost geeft, waarbij de drie O's samenwerken op zowel de het niveau van uitvoering als bij de aansturing. We zorgen voor meer verbinding binnen de regio waardoor de regio zich betere kan positioneren en profileren buiten haar eigen grenzen: in Den Haag en ten opzichte van mogelijke samenwerkingspartners in Noord-Nederland. De regionale samenwerking in het kader van het uitvoeringsprogramma wordt verder uitgewerkt in hoofdstukken 6 en 7.

4. Een programma met impact

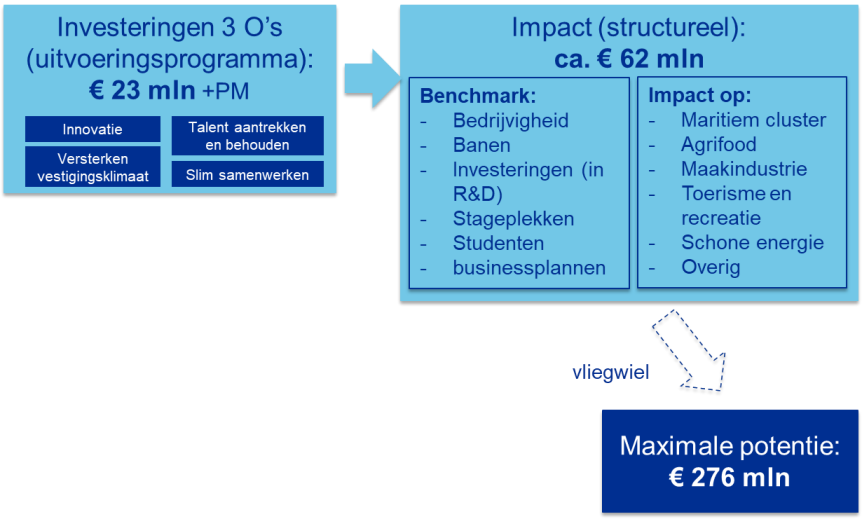
Wat is de impact en welk effect levert ons programma op? Tijdens het samenstellen van het pakket hebben we gemonitord of de investeringen en projecten een echte meerwaarde zullen hebben en zijn ideeën aangescherpt, opgeschaald en bijgewerkt om onze ambitie in 2030 te realiseren. Het pakket aan maatregelen dat samen het sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma vormt, levert een trendbreuk op waarmee de economische structuur van onze regio wordt versterkt en de leefbaarheid toeneemt, waardoor de brede welvaart wordt ondersteund.

In 2018 verdiende onze regio € 1,256 miljard aan BRP. Ons doel is om dit te laten groeien naar € 1,544 miljard tot en met 2030 (dit is de maximale potentie). Deels zal de economie zich autonoom ontwikkelen, maar extra sprongkracht wordt gerealiseerd door met de genoemde projecten een vliegwiel op gang te brengen. Dit vliegwiel brengen we op gang met een eenmalig investeringspakket van € 23 miljoen met een direct structureel effect € 62 miljoen vanaf 2030 geraamd op benchmarks.

Dit directe effect komt als volgt tot stand. De maatregelen in het uitvoeringsprogramma zullen vooral een bijdrage kunnen leveren aan het versterken van de ketendichtheid, de regiomarketing en meer mobiliteit op de arbeidsmarkt: hogere participatie, meer zij-instroom en wendbaar vakmanschap. Zo zou de uitbreiding van het programma Leren en werken in je eigen regio kunnen bijdragen aan het realiseren van 800 extra fte in de regio; en zijn de beoogde hubs (maritiem en agrifood) goed voor in totaal 240 stages die bijdragen aan het behouden van talent voor de regio en een betere match tussen onderwijs en arbeidsmarkt. Een ondernemers mentorprogramma kan een bijdrage van rond € 7,5 mln aan het BRP opleveren, zo geven benchmarks van vergelijkbare initiatieven en programma’s aan.

De € 62 miljoen structurele directe impact die met dit programma bereikt moeten worden, jaagt vervolgens de economische ontwikkeling verder aan: goed voorbeeld doet goed volgen. Toename van innovatiekracht zorgt voor meer economische bedrijvigheid. De effecten van de maatregelen komen hierdoor bovenop de trendmatige groei en jagen deze aan. De investeringen in het kader van de businesscases verhogen het structurele verdienvermogen: waar ondernemers gefaciliteerd worden nieuwe bedrijvigheid te ontwikkelen, betekent dit jaarlijkse inkomsten. Aangetrokken werknemers gaan niet eenmalig aan de slag, maar verdienen elk jaar en dragen daarmee structureel bij aan de economie. Hierdoor komt een vliegwiel op gang dat boven op de trendmatige groei zorgt voor de totale groei van € 276 mln moet zorgen. Nadat het vliegwiel op gang is gebracht, wordt deze verder aangejaagd doordat met open innovatie kennis wordt verspreid, goede voorbeelden worden gedeeld en daardoor steeds meer ondernemers aan kunnen haken en de innovatieve kennis verder in de regio en daarbuiten wordt geëxporteerd.

Uiteraard gaat het bij de impactmeting om beredeneerde inschatting op basis van ervaringen en benchmarks. Deze berekeningen maken het mogelijk om koers en richting te geven aan mogelijke scenario's en daarmee de regio van sturingsmiddelen te voorzien.

5. Samen investeren

Het sociaaleconomisch uitvoeringsprogramma vraagt een diepte-investering van partijen. De totale investeringsbehoefte bedraagt voor het hier voorgestelde programma ca € 23 mln. voor de periode tot 2030. Het programma bestaat uit een langdurige, gezamenlijke inzet van alle triple helix partijen en meerdere overheidslagen. Afhankelijk van gerealiseerde resultaten, verkenningen en maatregelen kan van worden uitgegaan dat aanvullend ca € 8 mln aan investeringen nodig zullen zijn om de gezamenlijke ambitie te bereiken. Het gaat hierbij met name om innovatieve businesscases die nog ontwikkeld moeten worden: zo kunnen er uit het werk van de kennismakelaars, de innovatietafels en de campussen ontwikkelingen voortkomen die op dit moment nog niet kunnen worden voorzien. Het gaat dan bijvoorbeeld om bedrijven uit een gezamenlijke cluster (denk aan de maritieme maakindustrie) die samen een productierobot willen gaan aanschaffen, die vervolgens ook weer ingezet kan worden als praktijklab aan de maritieme academie. Om dit soort innovaties mogelijk te maken wordt rekening gehouden met *seed money* dat in de loop van het programma nodig zal worden. Uiteraard kunnen deze kosten nog niet concreet worden geraamd.

In de onderstaande tabel is een eerste raming opgenomen van de beoogde businesscases en welke kosten aan welke maatregelen gekoppeld zijn. Om de impact te bereiken zoals in het vorige hoofdstuk geschetst, is in totaal een investering nodig van ca € 23,2 miljoen voor een periode van 10 jaar. Het verwachte effect van structureel tot € 62 miljoen stijgt er echter ver bovenuit.

Tabel 3: investeringen uitvoeringsprogramma

Businesscase	Totaal	Voorlopige margeraming!
Kennismakelaars	€ 2.700.000	
Innovatietafels	€ 1.360.000	
Ondernemers mentorprogramma	€ 700.000	
Maritieme campus Harlingen	€ 3.200.000	
Agrifood hub Waadhoeke	€ 3.200.000	
Uitbreiden programma 'Leren en Werken in je eigen regio'	€ 3.630.000	
Ervaren kracht (betere afbouw arbeidsmarkt)	€ 630.000	
Werkcarrousel	€ 1.130.000	
Verbeterplan arbeidsmigranten	€ 880.000	
Academie van Franeker	€ 810.000	
Opstellen acquisitiestrategie en modernisering bedrijventerrein	€ 620.000	
Regiomarketing	€ 3.410.000	
Klankbord Woon- en vestigingsklimaat	€ -	
Governance	€ 910.000	
Totaal	**€ 23.180.000**	
PM: diepte-investeringen, nader te concretiseren in 2e fase van uitvoeringsprogramma op basis van voorbereidende activiteiten rond innovatie, ketendichtheid, samenwerking en vestigingsklimaat	**circa € 8.000.000**	

In programmalijn 1, Innovatie en Ondernemerschap, zijn onder andere de kosten van het opzetten van de maritieme en agrifood hubs en het aanstellen van de kennismakelaars meegenomen. Programmalijn 2, Onderwijs en Arbeidsmarkt, omvat de grootste financiële investering. De kosten van deze programmalijn zitten voornamelijk in het opzetten van een werkcarrousel en het bekostigen van de om, her- en bijscholingscursussen. Programmalijn 3, Versterken woon- en vestigingsklimaat, omvat de kosten van het opstellen van een gerichte acquisitiestrategie en een strategie voor de regiomarketing. Voor programmalijn 4 (Slimmer Samenwerken) gaan de voornaamste kosten zitten in de uitvoering van het programma en het aanstellen van de regio ambassadeur voor een periode van 9 jaar.

De 3 O's hebben zich gecommitteerd aan de gezamenlijke ambitie om de maximale potentie te realiseren. Gemeenten willen de komende tijd een investeringspakket samen stellen om de eerste stap in de uitvoering te zetten. Waar activiteiten binnen bestaande kaders kunnen worden opgepakt, zal hiervan gebruik worden gemaakt. Ook gaan de gemeenten op zoek naar kansen om werk met werk te maken en om in de uitvoering de hele regio aan zet te laten: Ynbusiness heeft zich als partner aangeboden[1].

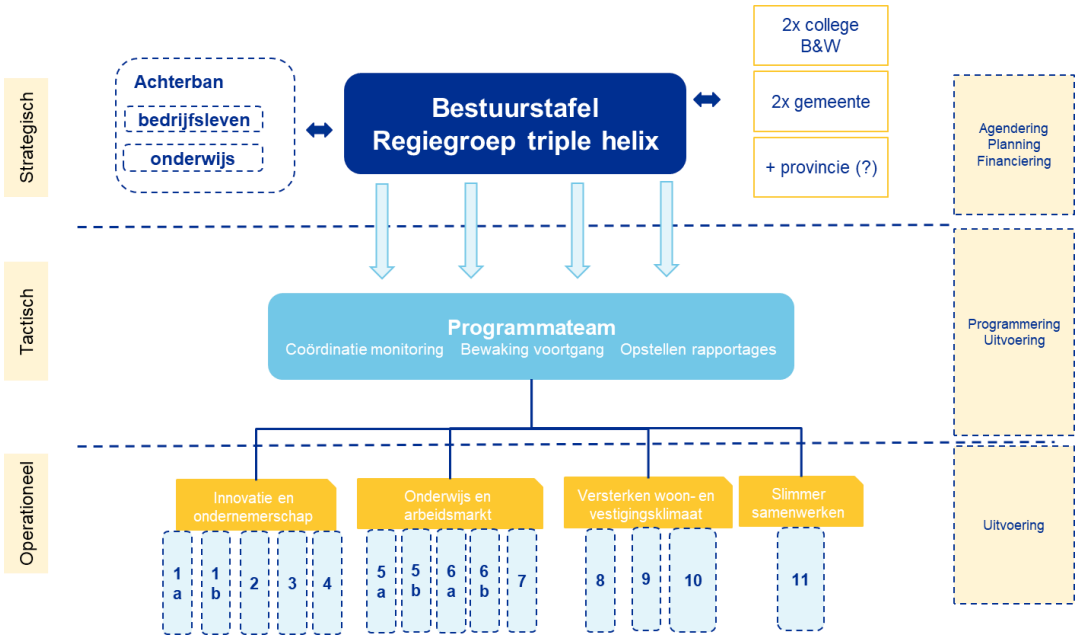
De regio en de gemeenten staan niet alleen voor deze opgave. Het hele uitvoeringsprogramma is opgesteld op basis van gedeeld belang, gezamenlijke inspanningen en tijdelijkheid in de uitvoering: passend bij de draagkracht in de regio en slim gebruik makend van mogelijkheden die zich aanbieden. Te denken valt hierbij bijvoorbeeld aan aanvullende financieringsbronnen zoals Europese subsidiemiddelen (denk aan de structuurfonds), rijksmiddelen (zoals de Regiodeal of de Nationale Groeifonds) en bijdragen uit het bedrijfsleven, het onderwijs en van andere partners.

[1] Op dit moment in ontwikkeling is de Friese Projectenmachine. Het handelt zich hierbij om een soort projectbureau in oprichting dat samen met onder andere de provincie Fryslân aan de slag gaat om aanvullende fondsen en middelen voor de regio te verwerven.

6. Organisatie

Het programma komt pas echt tot uitvoering als deze gedragen wordt door de verschillende betrokken overheden, ondernemers, onderwijsinstellingen en andere partners. De uitvoering van het programma vindt plaats op drie niveaus: strategisch, tactisch en operationeel. Op elk niveau werken de vertegenwoordigers van de drie O's samen. Elk vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid, sturing vindt plaats op het programma daar waar de opgaven overlappen. De governance bevindt zich in oprichting, waarbij alle partners de uitgangspunten met elkaar hebben afgestemd: een slanke en slagvaardige werkwijze onder aansturing van een Bestuurstafel / Regiegroep met vertegenwoordigers van de diverse stakeholders uit de triple helix. De vertegenwoordigers zijn aan zet om hun achterbannen te informeren, te enthousiasmeren en om draagvlak te verwerven.

Op operationeel niveau zijn de programmatrekkers aan zet. Zij jagen ontwikkelingen aan en zorgen er zo voor dat de uitvoering slagvaardig en efficiënt van de grond komt. Een programmateam bestaande uit de drie O's geeft niet alleen leiding aan de programmalijnen door te makelen en te schakelen, maar is ook een verbindend element tussen uitvoering en aansturing. Het programmateam bewaakt de voortgang, stelt rapportages op en coördineert de monitoring. De bestuurstafel zet op strategisch niveau de lijnen van het programma uit, bewaakt de planning en de financiering.

7. Slagvaardige uitvoering

Het uitvoeringsprogramma is een ambitieus pakket aan maatregelen waar belangrijke partners zich al aan hebben verbonden of de intentie hebben om dit te doen. Alle businesscases hebben een eigen planning voor de komende periode, met daarbij een onderscheid tussen plannings- en opstartfase, uitvoeringsfase en een mogelijke uitbreiding in de toekomst. Het programma is bedoeld als gezamenlijke inzet om de ambitie en maximale potentie tot 2030 (c.q. 2033) te kunnen realiseren.

Voor de zomer zal het eerste investeringspakket worden opgesteld met maatregelen om een eerste impuls te geven aan het uitvoeringsprogramma. Dit betekent dat de eerste resultaten van de businesscases gerealiseerd gaan worden.

Voor de meeste businesscases betekent dit dat de eerste activiteiten al in 2021 georganiseerd zullen worden. Voor andere geldt dat 2021 in het teken zal staan van de start van de verkennende fase, voordat de verdere ontwikkeling in 2022 van de grond komt. De planning van deze eerste fase van de uitvoering ligt in handen van het programmateam (in oprichting) die een plan van aanpak voor de komende periode opstelt. Uitgangspunt hierbij is dat wordt ingezet op de energie die er al is, vitale coalities die snel aan de slag willen en kunnen en uiteraard de draagkracht van alle betrokken partijen. Eerste initiatieven kunnen al worden opgestart, andere vragen nog meer voorbereiding, afstemming of verkenning. Zo ontstaat er een natuurlijke opbouw van het programma dat recht doet aan de regio, alle partijen en aan de gezamenlijke ambitie.

Het jaar 2023 is een belangrijk punt in de uitvoering van het programma wanneer in dit jaar de activiteiten per businesscase geëvalueerd worden. Deze evaluatie is bedoeld om de balans op te maken; om te kijken waar er eventueel bijsturing nodig is; en waar activiteiten uitgebreid en geïntensiveerd kunnen worden naar andere sectoren. Bij een positieve evaluatie, worden de activiteiten in de meeste businesscases uitgebreid van de twee stuwende sectoren Agrifood en Maritiem, naar andere kansrijke sectoren of worden het aantal activiteiten geïntensiveerd.

De looptijd per businesscase verschilt. De meeste businesscases hebben een looptijd tot en met 2025. Andere businesscases zoals de hubs; ondernemers mentorprogramma; leren en werken in je eigen regio; de academie van Franeker; regiomarketing; het klankbord en de samenwerking lopen door tot en met 2030.

8. Monitoring

We willen weten of de economische boost die we geven ook daadwerkelijk de impact heeft die we verwachten. En we willen weten op welke onderdelen van het programma we in de loop der tijd moeten bijsturen. Daarvoor houden we de resultaten van de programmalijnen bij op de resultaat en impact indicatoren zoals die per speerpunt zijn benoemd. Te denken valt hierbij aan de gerealiseerde activiteiten en behaalde impact op bijvoorbeeld de arbeidsproductiviteit of de arbeidsparticipatie. Zo kunnen we op tijd bijsturen en ontwikkelingen aanjagen mocht dat nodig blijken te zijn. We brengen per halfjaar een monitor uit:

1. Per programmalijn brengen we de voortgang in kaart van de specifieke speerpunten en evalueren we of en waar er bijsturing nodig is. Dit overzicht maken we elke 6 maanden om de vinger aan de pols te houden.

2. De resultaten per programmalijn gaan we grafisch vormgeven en bespreken in het programmateam om de samenhang te bewaken, mogelijkheden voor samenwerking en kruisbestuiving te identificeren en besluiten te nemen. Hierbij kijken we ook naar de kwaliteit van de samenwerking: is de hele triple helix betrokken, zijn de juiste partners aangehaakt, moeten we inspelen op regionale verschillen?

3. Na elke 2 jaar (voor het eerst in 2023) volgt er een evaluatie voor alle programmalijnen en per businesscase. Vanaf 2024 zullen activiteiten, waar wenselijk en waar deze succesvol blijken, worden uitgebreid en geïntensiveerd.

Bijlage 1 Programmaposter

IMPACT

Een regio waar economische vitaliteit, rust, ruimte en leefbaarheid in balans zijn

DOEL

Behoud van rust en ruimte

Aantrekkelijk woon- en leefklimaat

Eigen identiteit

RESULTAAT

5.200 nieuwe werknemers (4.000 fte)

Meer hoger opleiden

Minder uitgaande pendel

Beter woningaanbod

Betere voorziening en

Bereikbarheid op orde

Onderwijs

Overheid

Vitale coalities

Ondernemers

- **Versnelling**
- **Massa**

PROGRAMMATISCHE AANPAK

Agrifood | **Maritiem cluster** | **Cluster schone energie** | **Toerisme en recreatie** | **Maakindustrie** | **Bouw**

Versterken vestigingsklimaat

- Acquisitie & modernisering bedrijventerrein
- Regiomarketing

Talent aantrekken en behouden

- Academie van Franeker
- Uitbreiden programma 'leren en werken in je eigen regio' (A) naar om-, her- en bijscholing en (B) naar heel NOF
- Verbeterplan arbeidsmigranten
- Werkcarrousels per branche
- Grijze kracht

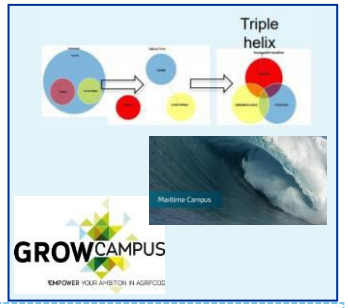
Innovatie

- Kennismakelaars
- Innovatietafels
- Ondernemers mentorprogramma

Slim samenwerken

- Smart maritime hub Harlingen
- Agrifood hub Waadhoeke
- Interne en externe governance

INPUT

Financiën | Personeel | Activiteiten | Mijlpalen | Communicatie | Organisatie

Monitor impact

- Bruto regionaal product
- Werkgelegenheid in banen
- Besteedbaar inkomen/inwoner
- Arbeidsproductiviteit per sector
- Arbeidsparticipatie
- Opleidingsniveau beroepsbevolking
- WOZ-waarden
- Energielabel woningen
- Investering per sector
- Beroepsniveau beroepsbevolking
- Arbeidspendel
- Beroepsbevolking (werkzaam/niet werkzaam)
- Aandeel MKB
- Bedrijfsvestigingen

Monitor coproductie

Inhoud

- Focus en koppelkansen
- Investeren in zichtbaarheid
- Voldoende middelen
- Betrekken samenwerkingspartners en inwoners
- Slagvaardigheid en efficiëntie
- Maatwerk in uitvoering

Monitor Maatregelen

- # extra stages
- # ingevulde banen
- # doorlopen trajecten (arbeidsmarkt en onderwijs)
- # ontwikkelde producten
- # ontwikkelde faciliteiten
- # investering in R&D
- # uitgevoerde projecten
- # succesvolle samenwerking 3O's

Input, throughput, output

- Gemaakte kosten
- Uitgevoerde activiteiten
- Mijlpalen
- Partners en rollen
- Planning kwartaal

GEMEENTE HARLINGEN

GEMEENTE waadhoeke

Sociaal-economische SWOT Harlingen en Waadhoeke

BIJLAGE 2 Businesscases

In een interactief proces met stakeholders uit Harlingen, Waadhoeke en de omliggende regio zijn de uit de SWOT-analyse voortgekomen businesscases en projectvoorstellen verrijkt en aangescherpt. Alle aanwezigen samen hebben gedurende drie dynamische, digitale focusgroep bijeenkomsten witte vlekken geïdentificeerd en gevuld, zijn partners aangedragen en is draagvlak ontstaan. Het resultaat is een pakket businesscases langs de vier programmalijnen Innovatie- en ondernemerschap, Onderwijs en arbeidsmarkt, Versterken woon- en vestigingsklimaat en Slimmer samenwerken.

Aanwezigen focusgroepen

Ondernemerschap en Innovatie

Deelnemers:

Jeroen de Boer	Autobedrijf De Boer
Paul pot	Port of Harlingen
Frank Seinen	Damen Shipyard
Hendrik Meijer	Meijer Metal
Gerlof Bergmans	Koelhuis Bergmans
Maurits Agema	Rabobank NW
Caroline de Pee	Gemeente Waadhoeke
Baukje Postma	Gemeente Waadhoeke
Jen Wartena	Integrator scheepsbouw
Durk van Tuinen	Esco Salt
Hilbrand van Dijk	Huhtamaki
Hetty Wassenaar	Albert Heijn
Bert Kroese	Rabobank NW
Dennis Carton	Ynbusiness

Onderwijs en Arbeidsmarkt

Deelnemers:

Baukje Postma	Gemeente Waadhoeke
Frank van Erp	Commerciële club NWF
Maurice Jongsma	Harlingen werkt!
Rinze Kiemel	Gemeente Waadhoeke
Jan Bruinsma	Friesland Campina
Yde Koopmans	OBS de Steven
Herman Jillings	Dienst Sociale Zaken
Dirk van Marrum	Bouwbedrijf van Marrum
Oene Krist	Leren en Werken in je eigen regio
Huub Zonderland	Bureau Zonderland
Marga Waanders	Gemeente Waadhoeke
Edwin Broekhof	Vizier Friesland
Harry Hoefakker	Leerwerkplein Campus Mideelsee
Ingrid Kuipers	Stichting zorgcentrum het Bildt!
Paulien Schreuder	Bibliotheken Noord Fryslân

Woon-en vestigingsklimaat

Deelnemers:

Paul Schoute	Gemeente Harlingen
Garry Meagher	Alynia Architecten
Kor Wijnja	Citymanager Harlingen
Nans Harlaar	Bestemming Noardwest
Hans Galama	Faber
Jan de Waard	Makelaardij de Waard
Adri van Warmerhoven	Planetarium
Rimmert de Jong	Steensma
Baukje Postma	Gemeente Waadhoeke
Petra van der Wier	Bouwvereniging Harlingen
Yvonne Tuinstra	Smeding
Jeroen de Boer	CCNWF
Marcel Langerak	Buwalda Multiservice
Rogier Jungen	Gemeente Harlingen

Programmalijn 1	Innovatie en ondernemerschap
1A	Kennismakelaars
1B	Innovatietafels
2	Ondernemers mentorprogramma
3	Maritieme campus Harlingen
4	Agrifood hub Waadhoeke
Programmalijn 2	**Onderwijs en arbeidsmarkt**
5A	Uitbreiden programma ‘Leren en werken in je eigen regio’ naar zij-instroom en voor om-, her- en bijscholing
5B	Ervaren kracht (betere afbouw arbeidsmarkt)
6A	Werkcarrousel per sector
6B	Verbeterplan arbeidsmigranten
7	Academie van Franeker
Programmalijn 3	**Versterken woon- en vestigingsklimaat**
8	Opstellen acquisitiestrategie en modernisering bedrijventerreinen
9	Regiomarketing
10	Klankbord woon- en vestigingsklimaat
Programmalijn 4	**Slimmer samenwerken**
11	Governance

1A: De inzet van kennismakelaars

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- In de regio Noord Fryslân ligt de arbeidsproductiviteit relatief laag (-18,6% t.o.v. NL). Dit heeft te maken met een relatief versnipperd bedrijfsleven en een beperkt innovatief vermogen.
- Uit onderzoek blijkt dat de arbeidsproductiviteit in de stuwende sectoren tussen 6% (toerisme) tot 42% (agrifood) kan toenemen. Vooral door de innovatiekracht te versterken, de ketendichtheid te verhogen en als ondernemers meer en beter te samenwerken.
- De bedrijven in de regio geven aan vanuit eigen belang meer samen te willen werken met andere bedrijven aan innovatieve projecten.
- Uit samenwerkingen ontstaat schaalvergroting en zullen innovatieve projecten beter betaalbaar en technisch uitvoerbaar worden. Ook wordt de zichtbaarheid vergroot, wordt het netwerk van ondernemers uitgebreid en worden investeringen in innovatieve projecten minder riskant.
- Echter geven vooral kleine ondernemers aan niet het vermogen te hebben om zich intensief met het zoeken van samenwerkingen bezig te houden. Dit terwijl juist de kleine ondernemers veel winst kunnen halen uit een intensieve samenwerking.
- In de gemeenten Harlingen en Waadhoeke zijn de bedrijven relatief klein. 95% van de bedrijven heeft minder dan 10 werknemers en slechts 1 procent heeft meer dan 50 werknemers. Deze bedrijven hebben minder vrije middelen die ze in innovatie kunnen investeren. Mede hierdoor ligt de toegevoegde waarde per werknemer (arbeidsproductiviteit) in de regio aanmerkelijk lager dan gemiddeld in Nederland.
- Om investeringen in innovatie te stimuleren is er dus behoefte aan een proactieve kennismakelaar die de ondernemers ondersteunt, de samenwerking aanjaagt, kansen ziet, de betrokkenheid van ondernemers verhoogt en het netwerk versterkt.
- Vanuit het bedrijfsleven is de behoefte aan één herkenbare toegangspoort waar ondernemers en onderwijs terecht kunnen met vragen over samenwerking, innovatie en ontwikkelkansen al vaker aangegeven. De kennismakelaar krijgt de taak concrete vragen bij bedrijven op te halen en ondernemers te verbinden die tegen dezelfde dingen aanlopen.
- In andere regio's hebben kennismakelaars concrete resultaten opgeleverd. In Noordoost Friesland bijvoorbeeld hebben bedrijven samen een 'bouwcampus' ingericht en is er door de sector metaal een 3d-printer aangeschaft. In de Achterhoek wordt een Techniekfabriek in Zutphen gerealiseerd.
- De toegevoegde waarde van een nieuw concept is gemiddeld € 200.000. Uit onderzoek van Deloitte blijkt dat een startup na 5 jaar een omzet zal hebben van € 300.000. Na de eerste 5 jaar zal de omzet jaarlijks verder toenemen met 5%.

Ambitie

De gezamenlijke ambitie van de regio is: meer samenwerking op het gebied van innovatie in de regio bewerkstelligen door meer interactie tussen de partijen. Door een verbeterde samenwerking verwacht de regio een toename in het aantal innovatieve projecten en enkele nieuwe bedrijven te kunnen bereiken.

De ambitie is om de arbeidsproductiviteit in de twee sectoren te laten groeien met 42% (agrifood) cq. 34% (maritiem cluster). Dit moet een bijdrage leveren aan een economische groei van 22% tot 2030.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het realiseren van maximaal 3 innovaties (concepten) per jaar vanaf 2022.
- Het realiseren van 1 startup per jaar vanaf 2022.
- Vanaf 2024 is het doel om dit op te schalen naar 6 innovaties en 2 startups per jaar.
- In 2030 betekent dit dat er 48 nieuwe projecten zijn gerealiseerd en 16 nieuwe bedrijven (startups, spin-offs of joint ventures).

Impact

De impact van deze businesscase is dat duurzame samenwerkingen in de regio gestimuleerd worden waardoor bedrijven meer in innovatie kunnen investeren. Mede hierdoor kan de toegevoegde waarde per werknemer (arbeidsproductiviteit) worden verhoogd.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: toename arbeidsproductiviteit, het aantal samenwerkingen tussen bedrijven; het aantal samenwerkingen tussen bedrijven en onderwijsinstellingen; de toename van de arbeidsproductiviteit; het aantal gerealiseerde innovaties (concepten); het aantal gerealiseerde startups.

3. Te nemen maatregelen

<u>Kennismakelaars in een tweetal stuwende sectoren</u>

- Het aanstellen van twee kennismakelaars, elk voor 0.5 fte, in de stuwende sectoren agrifood en maritiem. De kennismakelaar is het informatiepunt waar ondernemers en onderwijs naartoe kunnen voor het zoeken van partners voor voorgestelde projecten en om in contact gebracht te worden met andere partijen.

  <u>Kennis verzamelen en verbinden</u>
  - Vragen bij bedrijven ophalen en kansen verkennen voor samenwerking en innovatie; zorgen voor een band tussen bedrijven in een sector en tussen de regio's. Daarbij:
    - wordt aangesloten op het bestaande kennisnetwerk (o.a. van Ynbusiness)
    - worden ook bovenregionale netwerken verbonden om voldoende massa te kunnen maken
  - In gesprek blijven met andere partijen uit de triple helix om vragen vanuit het bedrijfsleven snel op te pakken en op het juiste adres in te brengen.
  - Bedrijven uit andere sectoren benaderen om uit te zoeken waar kansen liggen om sector overstijgend samen te werken.

  <u>Organiseren</u>
  - In samenspraak met het mkb innovatietafels organiseren om te komen tot nieuwe innovatieve projecten, waarbij er concrete kansen op het gebied van duurzaamheid worden gezien (zie ook businesscases 1B Innovatietafels).

  <u>Rapporteren</u>
  - In overleg gaan met kennismakelaars uit andere sectoren om observaties te delen
  - De opgedane kennis delen met de bedrijven in de sector via een nieuwsbrief en via bedrijfsbezoeken.
  - Een blog bijhouden waarin samenwerkingen en innovaties in de sector bekendgemaakt worden.
- Naast de bovengenoemde stappen die een kennismakelaar zal nemen, is een kennismakelaar ook een informatiepunt waar ondernemers en onderwijs naartoe kunnen voor het zoeken van partners voor voorgestelde projecten en om in contact gebracht te worden met andere partijen.

- Voor de regio Harlingen en Waadhoeke zullen twee kennismakelaars aan de slag gaan, in eerste instantie in de stuwende sectoren agrifood en maritiem. Elk voor een half FTE. Belangrijk onderdeel hierbij is de samenwerking met bestaande structuren en initiatieven, zoals binnen het O3 netwerk en met de innovatietafels.
- Deze businesscase zal uitgevoerd worden door Ynbusiness, vanwege hun sterke banden met de regio en de provincie en vanwege hun uitgebreide ervaring met kennismakelaars.

- Na een opstartfase wordt de aanpak geëvalueerd. Bij succes komen vanaf 2024 makelaars voor twee aanvullende en kansrijke sectoren (deze worden later gekozen).

4. Crossovers tussen businesscases

Deze businesscase heeft veel raakvlakken met de andere businesscases:

- De kennismakelaars halen de vraagstukken en gedeelde problemen op die bij bedrijven spelen en geven zo een concrete invulling aan de innovatietafels.
- De inzet van kennismakelaars faciliteert samenwerkingen die tijdens de innovatietafels verder ontwikkeld kunnen worden.
- De kennismakelaars worden direct gekoppeld aan de maritieme en agrifood hub.
- Kennismakelaars faciliteren de wens naar een intensievere samenwerking tussen de drie O's.

5. Partners

Overheid

- Gemeenten Harlingen
- Gemeente Waadhoeke
- Ynbusiness (trekker)

Ondernemers

- MKB
- Rabobank

Onderwijs

6. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021-2030

Mijlpalen:

- 48 nieuwe projecten gerealiseerd.
- 16 nieuwe bedrijven (startups, spin-offs of joint ventures).

1B: Innovatietafels

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- In de regio Noord Fryslân ligt de arbeidsproductiviteit relatief laag (-18,6% t.o.v. NL). Dit heeft te maken met een relatief versnipperd bedrijfsleven en een beperkt innovatief vermogen.
- Uit onderzoek blijkt dat de arbeidsproductiviteit in de stuwende sectoren tussen 6% (toerisme) tot 42% (agrifood) kan toenemen. Vooral door de innovatiekracht te versterken, de ketendichtheid te verhogen en als ondernemers meer en beter te samenwerken.
- De behoefte tot meer samenwerking werd door het regionale bedrijfsleven bevestigd in het kader van interviews en interactieve sessies die voor de sociaaleconomische SWOT Harlingen en Waadhoeke zijn gevoerd. Hieruit kwam duidelijk naar voren dat de bekendheid in de regio nog niet groot genoeg is en dat innovaties vaak worden belemmerd door onvoldoende capaciteit om van kennis en kunde naar kassa te gaan.
- Een middel om deze capaciteit te vergroten zijn innovatietafels, van waaruit geïnteresseerde en kansrijke (midden- en klein-) bedrijven worden ondersteunt in het komen tot echte innovaties, zij het op het gebied van processen of producten.
- De innovatietafels bieden een gelegenheid tot het inbrengen van ideeën en kansen voor innovaties. Deze worden door experts beoordeeld en samen met andere geïnteresseerde bedrijven verder ontwikkeld. Niet vanuit een concurrentiepositie maar juist vanuit eigen belang komen tot innovaties waar meerdere partijen van kunnen profiteren door hun kennis bij elkaar te brengen.
- Door samenwerking binnen het MKB en tussen MKB en kennisinstellingen wordt een schaalvergroting gerealiseerd waardoor het minder riskant wordt om te investeren in R&D en innovatievermogen.
- Het concept van de innovatietafels is al met succes toegepast in andere regio's, zoals in Limburg waar een van die tafels ondertussen deel uitmaakt van de Brightlands Chemelot Campus en van waaruit continue nieuwe innovaties worden ontwikkeld (bijvoorbeeld elektrisch aangedreven nafta- of stroomkrakers, met bedrijven zoals BASF, Borealis, BP, LyondellBasell, Sabic en Total). Aan de 45 Limburgse Versnellingstafels in 4 jaar hebben 450 ondernemers actief meegedaan, zijn 64 concepten ontwikkeld en 17 nieuwe ondernemingen opgericht. Ook in de Drechtsteden en in Twente worden innovatietafels succesvol ingezet.

Ambitie

Met de innovatietafels willen we de innovatie in de regio in de stuwende clusters een boost geven door met innovatieve ondernemers kansrijke ideeën van kennis, naar kunde naar kassa te brengen. Het resultaat zijn haalbare en financierbare businesscases die de start vormen van innovatieve nieuwe business.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

Doel is het om binnen het project 50 ondernemers vanuit verschillende disciplines, sectoren én regio's te laten meewerken aan twee innovatietafels (met meerdere bijeenkomsten). Vervolgens worden twee aanvullende innovatietafels voor andere sectoren uitgevoerd. Er zullen 4 bijeenkomsten per jaar plaatsvinden.

Impact

- De drempel om te innoveren is verlaagd doordat bedrijven samenwerken en kosten delen.
- Bedrijven vullen, vanuit hun eigen achtergrond en specialisatie, elkaars kennis en expertise aan. Ook cross-sectoraal en crossregionaal.
- Het kennisniveau in alle bedrijven neemt toe. In plaats van meer concurrentie zorgt dit vooral voor een sterker ecosysteem in de regio en een aantrekkelijker vestigingsklimaat.
- De innovaties worden door alle betrokkenen partners gebruikt om hun marktpositie te verbeteren.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: De ambitie is om de arbeidsproductiviteit in de twee sectoren te laten groeien met 42% (agrifood) c.q. 34% (maritiem cluster). Dit moet een bijdrage leveren aan een economische groei van 22% tot 2030.het aantal ondernemers dat deelneemt aan de innovatietafels; het aantal ideeën dat voortkomt uit de innovatietafels; het aantal bedrijven dat aangeeft bereid te zijn om deel te nemen aan een innovatietafel; de marktpositie van de ondernemers.

3. Te nemen maatregelen

<u>Ontwikkeling van een programma voor innovatietafels.</u>

- Het opzetten van een programma van innovatietafels met een looptijd tot en met 2030. Deze innovatietafels worden ingericht naar voorbeeld van de versnellingstafels uit Zuid-Limburg. Een mogelijk onderwerp zou duurzame vernieuwing kunnen zijn.
- Innovatietafels vormen een platform om ondernemers met creatieve ideeën in kansrijke sectoren te begeleiden in de ontwikkeling van hun businessmodel en te verbinden aan het mkb waar vraag bestaat naar de oplossingen die zij bieden. Per innovatietafel is maatwerk nodig: het onderwerp (ideeën opdoen, ideeën concretiseren, ideeën financieren etc.) en de deelnemers kunnen per tafel verschillen waardoor concrete tafels gevormd worden.
- Het traject van innovatietafels bestaat uit de volgende stappen:
    - Het formuleren van goede randvoorwaarden waardoor ondernemers vertrouwen hebben in de participatie en de samenwerking. Dit kan ingevuld worden door het tekenen van een samenwerkingsovereenkomst of intentieakkoord.
    - Aandragen en ontwikkelen van innovatieve ideeën door ondernemers; waar de grootste (financiële) kansen worden gezien op het gebied van duurzaamheid. Daarbij:
        - wordt aangesloten op het bestaande kennisnetwerken (o.a. van Ynbusiness)
        - worden ook bovenregionale netwerken verbonden om voldoende massa te kunnen maken
    - Selectie van veelbelovende innovaties en startups door geïnteresseerde partijen uit het mkb en verbonden kennisinstellingen;
    - Inschrijven door ondernemers voor een geselecteerde innovatie of startup;
    - Begeleiding bij de uitwerking van de ideeën tot business proposities door innovatie-experts en andere ondernemers;
    - Het pitchen van de ontwikkelde proposities aan ondernemers, mogelijke financiers en intermediairs.

- Het opzetten van twee innovatietafels, ieder gefocust op een kansrijke sector in de regio en geleid door een samenwerkingsplatform tussen de 3O's.
    - Een innovatietafel die zich richt op hogere innovatiecapaciteit in ketendichtheid binnen de agrofood sector;
    - Een innovatietafel die cross-over verbindingen stimuleert tussen de regionale maritieme sector en schone energie.
- Voor elke innovatietafel worden er 5 bijeenkomsten georganiseerd. Dus 10 in totaal.
- Bij een succesvol verloop van de pilots zal het concept uitgebreid worden naar andere stuwende sectoren.
- Deze businesscase zal uitgevoerd worden door Ynbusiness, vanwege hun sterke banden met de regio en de provincie en vanwege hun uitgebreide ervaring met innovatietafels.

4. Crossovers tussen businesscases

De businesscase innovatietafels heeft veel raakvlakken met de andere businesscases.

- Innovatietafels stimuleren nieuwe samenwerkingen binnen het MKB en tussen het MKB en onderwijsinstellingen.
- Innovatietafels inspireren de kennismakelaars tot het leggen van nieuwe samenwerkingen.
- Tijdens innovatietafels ontmoeten ondernemers elkaar wat kan leiden tot nieuwe mentorschappen.
- De kennismakelaars spelen een actieve rol in het enthousiasmeren van ondernemers om deel te nemen aan de tafels.

5. Partners

Overheid

- Gemeente Harlingen
- Gemeente Waadhoeke
- Ynbusiness (trekker)

Ondernemers

- Mogelijke partners aan de versnellingstafel agrifood zijn Smeding Groente en Fruit, Huhtamaki, Fobek, FrieslandCampina, AC Hartman BV, Vink Sion BV, Flexoplast, maar ook kennisinstellingen als de Universiteit van Wageningen en lokale onderwijsinstanties.
- Mogelijke partners aan de versnellingstafel maritiem zijn de REC, ICON Yachts, Vermilion, maar (bovenregionaal) ook de Energiecampus en Watercampus Leeuwarden.

Onderwijs

- Universiteit van Groningen
- Innovation Centre Wageningen
- Leeuwarden Energiecampus en Watercampus

6. Te nemen stappen

Looptijd project: ontwikkeling 2021 uitvoering 2022-2030

- Opzet programma en benaderen enthousiaste bedrijven
- Start pilots agrofood en maritieme sector & schone energie
- Innovatietafels uitgebreid naar andere sectoren.

2: Ondernemers mentorprogramma

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel als gevolg van ontgroening en vergrijzing.
- De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een hoog percentage van relatief kleine bedrijven (minder dan 10 werknemers). Dit zorgt voor minder efficiënte werkwijzen en een suboptimale kennisdeling.
- Voor de vitaliteit van de regio is het van belang jonge ondernemers te steunen bij het opzetten of (door)ontwikkelen van een onderneming zodat ondernemers zich blijven vestigen en daarmee nieuwe bedrijvigheid, innovatie en kennis naar de regio brengen.
- Een ondernemers-mentorprogramma waarin gevestigde ondernemers en nieuwe ondernemers kennis, ideeën en ervaring uitwisselen maakt het aantrekkelijker om nieuwe ondernemingen op te starten. Geschikte matches kunnen leiden tot vruchtbare samenwerkingen, waarbij de ervaren ondernemer de startende ondernemer aan een vliegende start helpt.
- Het koppelen van een ervaren ondernemer aan een starter kan bijdragen aan het vinden van een passende opvolger voor de stoppende ondernemer, waardoor het bedrijf overeind blijft.
- Meer verbinding en uitwisseling van kennis en kunde tussen gevestigde bedrijven en startups werkt in het voordeel van beide partijen. Gevestigde ondernemers geven hun kennis en kunde door aan een volgende generatie. Daarnaast blijkt uit onderzoek dat elkaar helpen en iets teruggeven aan de maatschappij voor ervaren ondernemers motiverend werkt. Anderzijds hebben jonge ondernemers behoefte aan het advies en de ervaring van gevestigde ondernemers.
- Een vergelijkbaar initiatief is de Mentoring Service van OndernemersLift+, waarin ondernemers concrete problemen in drie tot zes gesprekken bespreken met een coach. Een ander succesvol bestaand initiatief is het coaching programma van nlgroeit, waarin mkb-ondernemers met succes worden gecoacht door mentoren. Jonge ondernemers geven aan zich zekerder en meer begrepen te voelen als gevolg van de ondersteuning door een coach. Ook geven ze aan meer motivatie te hebben en betere besluiten te nemen, waardoor de productiviteit van hun bedrijf sneller groeit dan wanneer ze geen ondersteuning zouden krijgen.

Ambitie

De gezamenlijke ambitie van de regio is:

- Jonge ondernemers in de regio een kans geven om nieuwe ondernemingen succesvol van start te laten gaan.
- Stoppende ondernemers ondersteunen bij het vinden van bedrijfsopvolging.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het jaarlijks organiseren van 4 bijeenkomsten.
- Per bijeenkomst worden 10 matches gemaakt tussen gevestigde en startende ondernemers.
- Uit de helft van deze matches moet een succesvolle onderneming ontstaan, wat inhoudt dat tot en met 2030, 50 nieuwe ondernemingen zullen ontstaan in de regio.

Impact

Door het mentorprogramma wordt de werkgelegenheid in de regio behouden door opvolgers voor stoppende ondernemers te vinden en door het ontstaan van nieuwe ondernemingen. Startende

ondernemers worden ondersteund in het brengen van hun beginnend bedrijf naar een succesvolle onderneming.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: een bijdrage te leveren aan de economische groei van 22% tot 2030; het aantal matches tussen gevestigde en startende ondernemers; de arbeidsparticipatie in de regio; het aantal nieuwe ondernemingen; het aantal ondernemingen dat is overgenomen door een nieuwe ondernemer; werkgelegenheid in de regio; werkloosheidscijfers in de regio.

3. Te nemen maatregelen

De gemeenten Harlingen en Waadhoeke voeren de volgende activiteiten in de periode 2021 t/m 2030 uit:

- Inventariseren onder ondernemers wie er mentoren willen zijn en welke ondernemers er behoefte hebben aan een mentor.
- Inventariseren in hoeverre er aangesloten kan worden bij bestaande netwerken van mentoren en mentees (zoals EMS Leeuwarden en stichting Ondernemers Klankbord). Hier kan Ynbusiness een rol vervullen.
- Het organiseren van vier jaarlijkse bijeenkomsten (speeddatedagen) waarbij startende en gevestigde ondernemers met elkaar in contact gebracht worden en de startende ondernemers steun kunnen krijgen bij het ontwikkelen van hun bedrijfsplannen.
- Het koppelen van startende bedrijven aan stoppende bedrijven om nieuwe ondernemers een vliegende start te geven.
- Informatieteksten plaatsen op de websites van de gemeenten, Ynbusiness en andere relevante partijen.
- Het faciliteren van reiskostenvouchers aan de mentoren (€250 per mentor) om hen te motiveren voor langere tijd in de coaching te investeren.

4. Crossovers tussen businesscases

De businesscase ondernemers mentorprogramma hangt samen met de andere businesscases:

- Vanuit het mentorprogramma worden omliggende onderwijsinstellingen aangesproken om het aanbod bij studenten onder de aandacht te brengen. Potentiële starters en jonge ondernemers krijgen op die manier al tijdens hun studie hulp bij het oprichten van een eigen bedrijf.
- Studenten worden op de hoogte gesteld van de mogelijkheden in de regio Harlingen / Waadhoeke, waardoor zij minder snel werk buiten de regio zullen zoeken. Op deze manier wordt talent behouden.
- Kennis en talent wordt behouden door kennis en kunde te delen.
- Door het delen van kennis en kunde worden nieuwe innovatieve samenwerkingen gestimuleerd.
- Het woon-en vestigingsklimaat wordt behouden door startende ondernemers te steunen en voor stoppende ondernemers een passende opvolger te vinden.

5. Partners

Overheid

- Gemeenten Harlingen en Waadhoeke

Ondernemers

- Gevestigde ondernemers in de regio
- Stoppende ondernemers

Onderwijs

- ROC Friese Poort Bedrijfsopleidingen
- NHL Stenden Hogeschool

6. Te nemen stappen

Looptijd project: Vanaf 2021

- Opzet programma en benaderen enthousiaste bedrijven
- Start pilots agrofood en maritieme sector & schone energie
- Innovatietafels uitgebreid naar andere sectoren.

3: Maritieme campus Harlingen

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De maritieme sector is een van de grootste sectoren in de regio. De haven in Harlingen is voornamelijk een overslagpunt voor zand, grind en zout, maar ook is het de grootste garnalenhaven van Europa en het vertrekpunt voor 760.000 passagiers naar de Waddeneilanden. Ook in Waadhoeke is de maritieme sector van groot belang door de aanwezigheid van scheepswerven, jachthavens en de binnenvaart in Franeker. In 2018 bood de maritieme sector in de regio werk aan bijna 1900 FTE en was de sector met €159 mln. Goed voor 13% van het BRP.
- Verwacht wordt dat het BRP van de maritieme sector tot 2030 met 38% zal kunnen groeien. Om deze ambitie te bereiken zal het tekort aan werknemers opgelost moeten worden en zal de arbeidsproductiviteit flink moeten stijgen. Het verwachte tekort aan personeel (bij een stijging van de arbeidsproductiviteit van €85.000,- in 2018 naar €114.000,- in 2030) is 401 FTE in 2030. Wanneer de arbeidsproductiviteit minder zal stijgen, zal de vraag om personeel nog verder toenemen. Een oplossing voor deze vraag zal zowel aandacht moeten besteden aan de vraag om personeel als aan het versterken van innovatie.
- De regio wil een campus voor de maritieme sector oprichten om aan deze vraagstukken te voldoen. De campus wordt een fysieke locatie waar ondernemers, studenten, stagiairs, innovators, koplopers en andere betrokken partijen bij elkaar komen rondom het thema maritiem, met een speciale focus voor robotisering, automatisering en verduurzaming in de sector
- Met deze campus wordt tegemoetgekomen aan de wens van de regio, zoals geuit in de SWOT-analyse, om achteruitgang van de regio te voorkomen door samenwerking, netwerken en clusteren te bevorderen en arbeidsparticipatie te verhogen en uitstroom te verminderen door de bekendheid van bedrijven in de regio bij jongeren te vergroten.
- Op deze campus zal ruimte en ondersteuning geboden worden voor innovatie, onder meer door het leveren van experimenteer- en onderzoeksruimte, het aanbieden van de diensten van een kennismakelaar en het creëren van ruimte voor innovatietafels. Op een maritieme campus zal zeker de innovatietafel op het raakvlak van de maritieme sector en schone energie uitstekend passen.
- Ook zal de maritieme campus ruimte bieden voor om- her en bijscholingstrajecten van het programma ‘Leren en Werken in je eigen regio’ en hiermee een bijdrage leveren aan de afname van het werknemerstekort.
- Het concept van een maritieme campus wordt al met succes ontwikkeld in andere regio’s. Op vergelijkbare schaal op Urk als onderdeel van de Regio Deal Noordelijk Flevoland. In het kader van Urk Maritime werken bedrijven in de maritieme sector samen aan innovatieve projecten en wisselen ze kennis uit, waardoor de maritieme sector goed op de kaart gezet wordt.

Ambitie

Het doel van deze campus is om de samenwerking te bevorderen, bedrijven met elkaar in contact te brengen, onderwijs en arbeidsmarkt dichter bij elkaar te brengen, kruisbestuiving plaatst te laten vinden om innovatie te bevorderen en uit te stralen dat de regio een toplocatie is voor maritieme bedrijvigheid. De maritieme hub zal hiermee het boegbeeld zijn van de haven van Harlingen als hét duurzame maritieme hart van Noord-Nederland.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het doel van deze hub is om ideeën te verzamelen, samenwerking te bevorderen en daarmee innovatie aan te jagen.
- Bedrijven met elkaar in contact te brengen.
- Onderwijs en arbeidsmarkt dichter bij elkaar brengen.
- Kruisbestuiving plaatst laten vinden om innovatie te bevorderen en uit te stralen dat de regio een toplocatie is voor maritieme bedrijvigheid.

Impact

- De maritieme hub draagt indirect bij aan een toename van de arbeidsparticipatie in de regio naar 70 procent.
- De maritieme hub draagt bij aan het oplossen van het werknemerstekort van 401 fte.
- De maritieme hub draagt bij aan een toename van de arbeidsproductiviteit met 34 procent.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: de arbeidsproductiviteit in de maritieme sector stijgt met 34% tot 2030. Dit zal een bijdrage leveren aan een economische groei van 22% tot 2030 de afname van werknemerstekort in fte; toename van arbeidsproductiviteit; het aantal mensen dat aangeeft de haven van Harlingen het maritieme hart van Noord-Nederland is; het aantal ondernemingen dat gebruik maakt van de ruimtes van de campus; het aantal om- her en bijscholingstrajecten dat plaatsvindt op de campus.

3. Te nemen maatregelen

De volgende concrete activiteiten worden in de periode 2021 t/m 2030 uitgevoerd:

- Het ontwikkelen van een scherpe positionering met het unique selling point van Noord Fryslân voor de maritieme sector waarbij:
  - wordt aangesloten op het bestaande kennisnetwerken (o.a. van Ynbusiness)
  - worden ook bovenregionale netwerken verbonden om voldoende massa te kunnen maken. Zo valt te denken aan het maritieme jachtbouwcluster in Sneek/Makkum
- Het ontwikkelen van een bedrijfsverzamelgebouw (al dan niet ‘in kind’) met ruimtes voor overleg, samenwerking, scholing en coaching, waarbij wordt aangesloten bij de Maritieme Academie maar de focus ligt op bedrijvigheid en het verbinden van het onderwijs, arbeidsmarkt en ondernemers.
- Het ontwikkelen van experimenteerruimte voor starters en voor (nieuwe) samenwerkingsverbanden.

4. Crossovers tussen businesscases

- Een maritieme campus behoudt talent door ruimte te bieden voor nieuwe samenwerkingen en kennis.
- Innovatieve samenwerkingen komen sneller van de grond doordat de maritieme campus ruimtes ter beschikking stelt.
- Mentoren en mentees kunnen elkaar op de maritieme campus ontmoeten.
- De hub biedt ruimte voor het aanbieden van de diensten van een kennismakelaar.
- De hub biedt ruimte voor het creëren van innovatietafels.
- De maritieme hub biedt ruimte voor om- her en bijscholingstrajecten van het programma ‘Leren en Werken in je eigen regio’.

5. Partners

Overheid

- Gemeente (ondersteunend)

Ondernemers

- Grote maritieme bedrijven uit de regio (bijvoorbeeld ICON Yachts, Talsma, Damen Shiprepair, Draaisma, Frisia Zout)

Onderwijs

- Projectorganisatie Leren en werken in je eigen regio
- Maritieme Academie Harlingen

6. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021 tot en met 2030

- Onderzoeken locatie maritieme campus
- ontwikkelen maritieme campus
- maritieme campus in gebruik door 25 bedrijven en onderwijsinstellingen

In een tweede fase: inzet van 20 studenten per jaar, ontwikkeling van 3 nieuwe concepten/projecten per jaar, realisatie van 1 startup per jaar.

4: Agrifood hub Waadhoeke

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De agrifood sector is een van de grootste sectoren in de regio. Deze sector is een combinatie van de agrarische sector en de voedingsmiddelen- en verpakkingsindustrie. In 2018 bood de agrifood sector in de regio werk aan bijna 1800 FTE, waarvan 1400 in de agrarische sector, en was de sector met €118 mln. goed voor 9% van het BRP. De landbouwsector wordt gekenmerkt door koplopers in de AGF-branche (aardappelen, groente en fruit), 10% van de wereldproductie van pootaardappelen is afkomstig uit de regio. Ook zijn er grootschalige voedingsmiddelenverwerkers en -verpakkers en kleine, innovatiebedrijven in de regio aanwezig. Wat betreft glastuinbouw kent de regio clusters in Sexbierum en Berlicum.
- Veel bedrijven in de regio zijn bezig met innovatieve agrifood concepten. FrieslandCampina is hierbij een grote speler door R&D inspanningen op gezonde en verantwoorde voeding en door te investeren in het innoveren van processen en technologieën in de zuivelproductielocaties. Fobek richt zich, samen met vrije kwekers op veredelingsprogramma's van aardappelrassen. AC Hartman BV en Vink Sion BV richten zich op duurzame teelt van gewassen en Huhtamaki en Flexoplast richten zich op duurzame, recyclebare verpakkingen.
- Verwacht wordt dat het BRP van de agrifood sector tot 2030 met 17% zal kunnen groeien. Groei zal hierbij plaatsvinden in de "food-industrie" en de "food-groothandel", terwijl de primaire agrarische sector zal krimpen. Met een toename van de arbeidsproductiviteit van €66.200,- in 2018 naar €94.000,- in 2030 zal de benodigde hoeveelheid personeel afnemen met 20 fte tot 2030. Wanneer de arbeidsproductiviteit minder zal stijgen, zal er wel een vraag om personeel ontstaan. Groei in de agrifood sector zal gezocht moeten worden in een toename van de arbeidsproductiviteit en dus in innovatie. Arbeidsproductiviteit betekent ook meer opbrengsten per FTE: bijvoorbeeld door stijgende prijzen voor het primaire product of er niet een neveninkomen ontstaan, bijvoorbeeld levering van groen-blauwe diensten / recreatie / korte ketens / eigen boerderijwinkel / of CO2 – koolstof certificaten.
- De regio wil een hub voor de agrifood sector oprichten om aan dit vraagstuk te voldoen. De hub wordt een fysieke locatie waar ondernemers, studenten, stagiairs, innovators, koplopers en andere betrokken partijen bij elkaar komen rondom het thema agrifood, met een speciale focus voor robotisering, automatisering en verduurzaming in de sector .
- Met deze hub wordt tegemoetgekomen aan de wens van de regio, zoals geuit in de SWOT-analyse, om achteruitgang van de regio te voorkomen door samenwerking, netwerken en clusteren te bevorderen en arbeidsparticipatie te verhogen en uitstroom te verminderen door de bekendheid van bedrijven in de regio bij jongeren te vergroten. Zorgen voor voldoende arbeidskrachten in de toekomst zal ook betekenen dat bestaande banen zullen verdwijnen om meer handjes in de primaire productie in te zetten.
- Op deze hub zal ruimte en ondersteuning geboden worden voor innovatie, onder meer door het leveren van experimenteer- en onderzoeksruimte, het aanbieden van de diensten van een kennismakelaar (businesscase 1A) en het creëren van ruimte voor innovatietafels (businesscase 1B). Op een argri-food hub zal zeker de innovatietafel voor een verhoging van de ketendichtheid in de agrifoodsector goed passen.
- Ook zal de agrifood hub ruimte bieden voor om- her en bijscholingstrajecten van het programma 'Leren en Werken in je eigen regio'.
- Het concept van een agrifood hub wordt al met succes ontwikkeld in andere regio's. Onder andere op de Grow Campus in 's-Hertogenbosch waar hoogstaand (beroeps)onderwijs, toegepast onderzoek en ondernemers uit de agrifoodsector, en van buiten deze sector, samenkomen en samenwerken aan product- en businessontwikkeling voor bedrijven en star-ups en aan leven lang leren voor alle bedrijven.

Ambitie

Het doel van deze hub is om de samenwerking te bevorderen, bedrijven met elkaar in contact te brengen, onderwijs en arbeidsmarkt dichter bij elkaar te brengen, kruisbestuiving plaatst te laten vinden om innovatie te bevorderen en uit te stralen dat de regio een toplocatie is voor bedrijvigheid in de agrifood sector. De agrifood hub zal hiermee het boegbeeld zijn van de intensieve en innovatieve samenwerking van de agri food sector in Noordwest-Friesland.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Een verbeterde bedrijfsoverstijgende samenwerking tussen ondernemers, onderwijs en overheid in de regio door een fysieke plek aan te bieden waar alle partijen samen kunnen komen.
- Een toename in het aantal innovatieve projecten, ook door kleine bedrijven, door het aanbieden van experimenteerruimte.
- Samenwerking bevorderen; bedrijven met elkaar in contact te brengen; onderwijs en arbeidsmarkt dichter bij elkaar te brengen; kruisbestuiving plaatst laten vinden om innovatie te bevorderen en uit te stralen dat de regio een toplocatie is voor bedrijvigheid in de agrifood sector.
- Vanaf 2025: inzet van 20 studenten per jaar, ontwikkeling van 3 nieuwe concepten/projecten per jaar, realisatie van 1 startup per jaar.

Impact

- De agrifood hub draagt indirect bij aan een toename van de arbeidsparticipatie in de regio naar 70 procent.
- De agrifood hub draagt bij aan een toename van de arbeidsproductiviteit met 42 procent.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: de arbeidsproductiviteit in de maritieme sector stijgt met 42% tot 2030. Dit zal een bijdrage leveren aan een economische groei van 22% tot 2030 de afname van werknemerstekort in fte; toename van arbeidsproductiviteit; het aantal mensen dat aangeeft de haven van Harlingen het maritieme hart van Noord-Nederland is; het aantal ondernemingen dat gebruik maakt van de ruimtes van de campus; het aantal om- her en bijscholingstrajecten dat plaatsvindt op de campus.

3. Te nemen maatregelen

- Het ontwikkelen van een scherpe positionering met het unique selling point van Noord Fryslân voor de agrifood sector waarbij:
    - wordt aangesloten op het bestaande kennisnetwerken (o.a. van Ynbusiness)
    - aansluiting wordt gezocht met bestaande programma's zoals de duurzaamheidsagenda Waadhoeke, projecten binnen de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw, en het agrarisch collectief Waardâne;
    - worden ook bovenregionale netwerken verbonden om voldoende massa te kunnen maken.
- Het ontwikkelen van een bedrijfsverzamelgebouw (al dan niet 'in kind') met ruimtes voor overleg, samenwerking, scholing en coaching, waarbij de focus ligt op bedrijvigheid en het verbinden van het onderwijs, arbeidsmarkt en ondernemers.
- Het ontwikkelen van experimenteerruimte voor starters en voor (nieuwe) samenwerkingsverbanden

4. Crossovers tussen businesscases

Deze businesscase hangt op de volgende manier samen met de andere businesscases:

- De hub biedt ruimte en ondersteuning voor innovatie, onder meer door het leveren van experimenteer- en onderzoeksruimte,

- De hub biedt ruimte voor het aanbieden van de diensten van een kennismakelaar (businesscase 1A), waarbij de kennismakelaar zorgt voor een duidelijke link en vertaling van analyses naar praktisch uitvoerbaar advies.
- De hub biedt ruimte voor het creëren van ruimte voor innovatietafels (businesscase 1B).
- De agrifood hub biedt ruimte voor om- her en bijscholingstrajecten van het programma ‘Leren en Werken in je eigen regio’.

5. Partners

Overheid

- Gemeente (ondersteunend)

Ondernemers

- Grote agrifoodbedrijven uit de regio uit diverse onderdelen van de voedselketen:
  - Primaire productie
  - Verwerking en verpakking

Onderwijs

- Projectorganisatie Leren en werken in je eigen regio

6. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021 tot en met 2030

- Onderzoeken locatie agrifood hub
- ontwikkelen agrifood hub
- agrifood hub in gebruik door 25 bedrijven en onderwijsinstellingen

5A: Programma “Leren en Werken in je eigen Regio” uitbreiden met omscholing, herscholing en bijscholing

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel wat mede veroorzaakt wordt door de lage arbeidsparticipatie (67,8% in Harlingen) en het feit dat veel jongeren de regio verlaten om elders in het land hun opleiding te volgen.
- Het vertrek van jongeren en het tekort op de arbeidsmarkt kan voor een aanzienlijk deel verklaard worden door het gat tussen de beleefwereld van de jeugd en de realiteit van de ondernemers. De verwachting is dat de totale vervangings- en uitbreidingsvraag ten opzichte van 2018, 3.984 fte (5.180) personen zal zijn.
- De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- Nieuwe werknemers moeten volgens de analyse (SWOT) komen uit een verhoging van de arbeidsparticipatie (1.100 fte), door talent te behouden (1.500 fte), meer instroom uit de rest van Nederland (200 fte), een hogere inkomende pendel (400 fte), instroom uit de EU (500 fte) of van buiten de EU (150 fte).
- Er is vooral behoefte naar mbo 3/4 en hbo-niveau geschoold personeel en technisch geschoold personeel van alle niveaus. Vooral in de scheeps- en jachtbouw wordt het tekort aan personeel als bijzonder groot ervaren.
- Het programma “Leren en Werken in je eigen Regio” pakt dit probleem in de regio aan door, onder meer, stages en opleidingsplekken voor leerlingen bij lokale bedrijven te faciliteren. Hiernaast worden via het programma ook speeddates met ondernemers en een beroepenmarkt georganiseerd en worden ondernemers uitgenodigd om gastlessen te geven op de scholen. Al deze maatregelen helpen om de jeugd voor het MKB in de regio te behouden.
- Door het programma “Leren en Werken in je eigen Regio” uit te breiden naar herintreders, zij-instromers, statushouders en nieuwkomers op de arbeidsmarkt en door om-, her- en bijscholingstrajecten te faciliteren zullen niet alleen jongeren, maar ook andere potentiële werknemers voor de regio behouden worden. Dit verhoogt de arbeidsparticipatie en zorgt voor meer geschikt personeel voor bedrijven. Vooral de speeddates met de daaraan gekoppelde bedrijfsbezoeken en korte stages zijn hiervoor zeer geschikt, zo blijkt uit best practice voorbeelden.
- Het programma Leren en Werken in je Eigen Regio is al aanwezig in Sint Annaparochie (Campus Middelsee). Bovendien wordt de aanpak van het programma al gehanteerd in Harlingen en Franeker. Het programma heeft als doel om de lokale jeugd te binden aan bedrijven in de regio (en op termijn in de gehele regio Noord West Friesland).
- Omdat het om een bewezen project met veel regionale draagvlak gaat, kan de uitbreiding snel worden uitgevoerd. De partners kennen en vertrouwen elkaar en werken efficiënt samen. Door niet alleen op scholieren in te zetten, maar ook te focussen op herintreders, omscholers en mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt wordt het positieve effect voor de regio laagdrempelig vergroot.

Ambitie

Vanuit ‘Leren en werken in je eigen regio’ een bijdrage leveren om bedrijven, onderwijsinstellingen en overheden gezamenlijk de transitie te laten realiseren naar een nieuwe manier van continu leren en ontwikkelen. Deze transitie is noodzakelijk om huidige en potentiële toekomstige medewerkers die competenties te laten ontwikkelen die zij nodig hebben in de voortdurend veranderende omgeving. Dit moet een bijdrage leveren aan het verhogen van de arbeidsparticipatie naar 70%, het tekort op de arbeidsmarkt voor technisch personeel te halveren en een bijdrage leveren aan de economische groei van 22% tot 2030

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Doel is het om vanaf 2022 jaarlijks gemiddeld 50 werknemers klaar te stomen voor de regionale arbeidsmarkt, geschoold en met kwalificaties en vaardigheden die passen bij de vraag van het regionale bedrijfsleven.
- Toename van de arbeidsparticipatie in de regio.
- Een verbeterde structuur/methodiek in het aanbieden van om-, her- en bijscholing. Met ruimte voor maatwerk.

Impact

- Vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zijn meer in evenwicht door werknemers en werkzoekenden passende scholingsmogelijkheden aan te bieden die passen bij de behoefte van het regionale bedrijfsleven
- Een verbeterde doorstroom op de arbeidsmarkt, waardoor het aantrekkelijker wordt om in de regio te blijven / naar de regio te komen voor werk (behoud van personeel voor de regio)
- Voldoende en passend geschoold personeel voor het (vooral midden- en klein-) bedrijfsleven.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn naast de arbeidsparticipatie, -productiviteit en de economische groei: het aantal gefaciliteerde stages; het aantal deelnemers aan speeddates; het aantal bezoekers op de beroepenmarkt; het aantal werknemers dat een om-, her- en bijscholingstraject afrondt; de werkgelegenheid in de regio; de arbeidsparticipatie in de regio.

3. Te nemen maatregelen

De volgende concrete activiteiten worden in de periode 2021 t/m 2030 uitgevoerd:

- De bestaande structuren (netwerk van bedrijven en scholen) en de opgedane kennis (sectoraal en regionaal) worden geoptimaliseerd en uitgebreid met een specifiek aanbod voor om-, her- en bijscholing.
- Doelgroepen van deze trajecten zijn geen scholieren maar bijv. mensen die moeite hebben om op de arbeidsmarkt (terug) te komen of mensen die zich op een andere baan willen (of moeten) oriënteren en op die manier dreigen de regio te verlaten. Per doelgroep de nadruk op praktijk (zij-instromers en herintreders) of theorie (nieuwkomers).
- Concreet betekent dit dat in Harlingen en Waadhoeke de volgende activiteiten in de periode 2021 t/m 2023 zullen worden uitgevoerd:
    - Bedrijven, kennis- en innovatiecentra krijgen gesprekspartners bij de onderwijsinstellingen om hun behoefte te laten horen en om uit weloverwogen eigen belang bij te dragen (volwassenen-)onderwijs. De **gesprekken** worden gevoerd door de bedrijfsconsulenten die via het project in dienst zijn.
    - Het maken van afspraken met het bedrijfsleven om jaarlijks 15 **stageplekken** beschikbaar te stellen, (ook financieel) te investeren in zo nodig goede faciliteiten (vergelijkbaar met techniekokalen) dan wel als alternatief het beschikbaar stellen van eigen faciliteiten.
    - Organisatie van **open dagen** bij bedrijven om arbeidsperspectieven bij deze bedrijven voor herintreders zichtbaar te maken. Hiermee zullen de herintreders zicht krijgen op het aanbod in de regio en kunnen zij hier hun bij-, her- of scholing op laten aansluiten.
    - Vanaf 2022 wordt gestart met meerdere **trajecten voor werkgevers en werknemers**, gemiddeld 50 per jaar. Tijdens de **pilot fase** (2022-2023) worden bedrijven uit de twee stuwende sectoren **maritiem en agrifood** benaderd.
- Na een evaluatie kan dit worden uitgebreid vanaf 2024 met twee aanvullende sectoren

4. Crossovers tussen businesscases

Tussen de businesscases bestaat de volgende samenhang:

- Bij het uitbreiden van het aanbod omscholing, herscholing en bijscholing kunnen ook learning communities ingezet worden.
- Bij het uitbreiden van het aanbod omscholing, herscholing en bijscholing kan ook de werkcarroussel betrokken worden zodat mensen zich beter oriënteren om de mogelijkheden.

- Omscholing, herscholing en bijscholing is ook beschikbaar voor arbeidsmigranten waardoor zij zich voor langere tijd in Nederland kunnen vestigen.
- Uiteraard is goed onderwijs een randvoorwaarde voor innovatie en een goed vestigingsklimaat.

5. Partners

Overheid

- Gemeente Harlingen
- Gemeente Waadhoeke

Ondernemers

- Bestaande bedrijven in het netwerk van ‘Leren en werken in de eigen regio’
- Aanvullende bedrijven uit de sectoren maritiem en agrifood

Onderwijs

- Simon Vestdijk (Harlingen en Franeker)
- Anna Maria van Schurman
- Campus Middelsee
- U. van Houtenschool

6. Te nemen stappen

- gesprekken in kansrijke sectoren: **100 bedrijven benaderd**
- afspraken over aanbieden stageplekken: **15 stageplekken per jaar**
- trajecten om-, her- en bijscholing: gemiddeld **50 trajecten per jaar**
- in fase twee: aanvullende sectoren gemiddeld **100 trajecten per jaar + 30 stageplekken**

5B. Ervaren kracht: verbeterde afbouw arbeidsmarkt

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- Uit onderzoek blijkt dat bedrijven in de gemeenten Harlingen en Waadhoeke te maken hebben met een toenemend aantal bijna-gepensioneerden (55-70 jaar). Waar de ene persoon in deze leeftijdsgroep nog eenvoudig door kan werken tot het pensioen, heeft de ander hier grote moeite mee. Zij komen voor een keuze te staan tussen op dezelfde manier blijven doorgaan tot ze niet meer kunnen of stoppen met werken.
- Voor bedrijven vormt dit een reële bedreiging: alle kennis- en ervaring van deze werknemers gaat verloren. Omdat het grootste kapitaal van bedrijven de impliciete en institutionele kennis van de medewerkers is, ligt hier een grote opgave voor de regionale bedrijven. Vooral MKB-bedrijven hebben vaak niet voldoende middelen, tijd of het besef van het belang van een goede kennisoverdracht van ervaren naar nieuwe werknemers.
- Wanneer deze bijna-gepensioneerden niet worden behouden, gaan kennis en kunde verloren en daalt de arbeidsproductiviteit.
- Om deze personen te behouden en te voorkomen dat kennis en kunde verloren gaat, is maatwerk nodig. Velen van hen zullen aan het werk kunnen blijven wanneer werkzaamheden worden gevonden die passen bij leeftijd, gezondheid en werkervaring.
- De regio wil met een aantal (MKB) bedrijven een plan ontwikkelen om bijna-gepensioneerden te begeleiden langs het gat tussen arbeidsmarkt en pensioen en tegelijk hun capaciteiten optimaal te benutten voor de opleiding van jonge werknemers en zij-instromers zonder de juiste startkwalificatie. Hierdoor neemt de arbeidsproductiviteit; gaat er geen kennis verloren; blijft het DNA van bedrijven voortbestaan; Oudere werknemers krijgen taken die bij hun situatie passen (bijvoorbeeld minder uren per week of fysiek minder zware taken) en jonge werknemers profiteren van de ervaring die al eerder is opgedaan. Ook ervaren zij een directe binding met het bedrijf en het beroep. Daarnaast kunnen oudere werknemers ook veel leren van hun jongere collega's, bijvoorbeeld op het gebied van digitale vaardigheden.
- Vergelijkbare projecten worden al met succes uitgevoerd bij individuele bedrijven in de hele wereld. Onderzoek (bijv. van het Top Employers Institute) laat zien dat vergelijkbare mentorprogramma's niet veel geld hoeven te kosten en relatief informeel kunnen worden georganiseerd.

Ambitie

De regio heeft als ambitie de vaardigheden en kennis van bijna-gepensioneerden (werknemers en ondernemers!) optimaal te benutten waardoor kennis en kunde behouden wordt voor de jongere generaties. Hierdoor zal er voorkomen worden dat de arbeidsmarkt wordt verstoord door het eerder uittreden van waardevolle werknemers. De betrokken partijen leveren een bijdrage aan de verhoging van de arbeidsparticipatie (samen met andere initiatieven naar 70% in 2030) en aan de ambitie om tot 2030 22% economische groei te realiseren.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Per jaar worden er 100 oudere werknemers te gecoacht.
- Per jaar starten er 50 mentortrajecten. Een coach kan wel 4 werknemers uit een bedrijf coachen (door middel van een presentatie en vier 1-op-1 gesprekken).
- Vanaf 2021: gesprekken in kansrijke sectoren.

Impact

- Oudere werknemers kunnen en willen langer doorwerken.
- Oudere werkgevers vinden sneller een goede opvolger door jong potentieel klaar te stomen, waardoor de bedrijvigheid behouden blijft.

- Jonge werknemers leren nieuwe vaardigheden en kennis aan van hun oudere collega's en oudere werknemers leren van hun jongere collega's.
- De arbeidsmarkt wordt minder verstoort, omdat oudere werknemers langer door kunnen blijven werken en werkgevers opvolgers vinden waardoor het bedrijf voort blijft bestaan.
- Er ontstaat meer verbinding tussen oudere en jongere collega's op de werkvloer.

- Mogelijk indicatoren van de impact zijn naast de arbeidsparticipatie, - productiviteit en de economische groei: het aantal oudere werknemers dat langer doorwerkt; het aantal werknemers dat andere werkzaamheden krijgt die beter passen bij de leeftijd; het aantal oudere werknemers dat zich opgeeft als coach; het aantal jongere werknemers dat gecoacht wordt; de arbeidsproductiviteit; de arbeidsparticipatie.

3. Te nemen maatregelen

<u>Persoonlijke coaching voor werknemers</u>

- Inventariseren welke oudere werknemers bereid zijn om coach te worden.
- Inventariseren welke bedrijven hoeveel potentiële coaches beschikbaar hebben en deze bedrijven voor langere tijd aan het project te binden, bijvoorbeeld door het beschikbaar maken van financiële middelen.
- Bedrijven ontvangen vouchers voor persoonlijke coaching van werknemers (55+) die richting pensioen gaan. Het doel van de coaching is tweeledig:
    - Enerzijds krijgt de medewerker meer inzicht in mogelijkheden, opties en ontwikkelingsrichtingen.
    - Anderzijds kan het bedrijf beter ingaan op de situatie van de werknemer en kan de werknemer mogelijk langer (blijven) inzetten.
- Per jaar worden gemiddeld 100 werknemers van hogere leeftijd begeleid richting het eind van zijn of haar loopbaan. Er wordt vanuit gegaan dat één coach circa 4 mensen kan begeleiden.

<u>Kennisoverdracht</u>

- Oudere werknemers brengen hun kennis en kunde via een mentorconstructie over op een jongere generatie.
- Per jaar starten er 50 mentortrajecten, wat zou betekenen dat circa de helft van de werknemers die een coaching hebben gehad voor deze optie kiest.

4. Crossovers tussen businesscases

De verschillende businesscases hangen als volgt samen:

- Door het aanbieden van passende werkzaamheden op hogere leeftijd, wordt talent behouden.
- Wanneer oudere werknemers langer doorwerken, kunnen zij hun kennis meenemen naar de innovatietafels.
- Oudere werknemers (waaronder oudere ondernemers) zijn uitermate geschikt voor het ondernemers mentorprogramma.

De overdracht van kennis kan een bijdrage leveren aan innovatie en ondernemerschap.

5. Partners

Overheid

- Gemeente Harlingen
- Gemeente Waadhoeke

Ondernemers

6. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021-2030

- gesprekken in kansrijke sectoren: **50 mentortrajecten per jaar**

6A: Werkcarrousel per sector

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel. De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- Nieuwe werknemers moeten volgens de analyse (SWOT) komen uit een verhoging van de arbeidsparticipatie (1.100 fte), door talent te behouden (1.500 fte), meer instroom uit de rest van Nederland (200 fte), een hogere inkomende pendel (400 fte), instroom uit de EU (500 fte) of van buiten de EU (150 fte). Omdat het in de regio vooral om MKB-bedrijven gaat is er vaak onvoldoende capaciteit om een professioneel HR-beleid op te zetten.
- Er is vooral behoefte naar mbo 3/4 en hbo-niveau geschoold personeel en technisch geschoold personeel van alle niveaus. Vooral in de scheeps- en jachtbouw wordt het tekort aan personeel als bijzonder groot ervaren.
- De regio wil werkcarrousels voor de stuwende sectoren inrichten. Een werkcarrousel werkt als regionale, gezamenlijke arbeidspool die zowel perspectieven biedt voor werknemers die zich willen blijven ontwikkelen als voor bedrijven die makkelijker regionaal talent vinden. Hierbij biedt een pool van samenwerkende bedrijven uit de regio aan werkzoekenden en geïnteresseerde werknemers de kans om zich te oriënteren op verschillende werkzaamheden en banen en daarvoor de benodigde vaardigheden te verwerven. Op die manier verhogen de werkcarrousels de zichtbaarheid van de werkgelegenheid in de regio (3.000 vacatures); leveren ze een bijdrage aan het opvangen van het tekort aan werknemers en bevorderen ze de werkcultuur. Daarnaast zijn werkcarrousels een goede en laagdrempelige manier om werknemers te werven, waarbij ongewenste concurrentie op de arbeidsmarkt moet worden tegengegaan.
- Bij wederzijds belangstelling volgt de werkzoekende of werknemer vanuit het werkcarrousel een om-her- of bijscholingstraject om zich voor te bereiden op de nieuwe baan.
- Deze aanpak is in lijn met het concept van ‘leven lang leren’ dat door het Rijk wordt gefaciliteerd en dat zich in meerdere regio’s al bewezen heeft, zoals het programma ‘NL leert door’ van waaruit gratis ontwikkeladviezen voor professionals worden aangeboden. Het concept sluit ook aan bij activiteiten vanuit Harlingen (onder meer ‘Harlingen werkt!’ en het voorstel P.A.C.) en kan daarmee eenvoudig worden uitgebreid naar Waadhoeke. Zo werken binnen Pastiel al 6 gemeenten samen, waardoor snel meters gemaakt kunnen worden.
- Binnen het project maken wij een opstap naar meerdere werkcarrousels in de regio door twee carrousels in de stuwende sectoren (technische) maakindustrie en agrifood in te richten.

Ambitie

De gezamenlijke ambitie van de regio is:

- Een bijdrage te leveren om het tekort aan personeel in de regio, vooral in de technische sector, op te lossen door leven lang leren te stimuleren en werknemers flexibel inzetbaar te maken, waardoor ook de kans op een passende baan voor werknemers toeneemt.
- Werknemers en werkzoekenden te ondersteunen in het vinden van een passende baan in de technische beroepen; met in het bijzonder oog voor seizoenswerk(ers).

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het doel is om in 2030, 240 mensen te hebben begeleid naar een nieuwe baan.
- Daarmee willen we tot 2030, 500 mensen (talenten) voor de regio behouden door te voorkomen dat zij naar een andere regio gaan voor passend werk of de arbeidsmarkt (vroegtijdig) verlaten. Dit zal een bijdrage leveren aan de gezamenlijke ambitie om 22% groei van het BRP tot 2030 te realiseren.

Impact

De impact van de werkcarrousel is het vinden van een balans tussen de vraag en aanbod op de arbeidsmarkt door werkgevers en werknemers met elkaar kennis te laten maken. Een juiste balans zal bijdrage aan:

- Het verhogen van de arbeidsparticipatie.
- Het voorkomen van werkloosheid.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: het aantal deelnemende bedrijven in de carrousel; het aantal werknemers en werkzoekende die deelnemen aan de carrousel; het aantal her, om of bijscholingscursussen die gevolgd worden naar aanleiding van de carrousel; de arbeidsparticipatie; de werkloosheid in de regio.

3. Te nemen maatregelen

Potentiële werknemers worden gekoppeld aan diverse bedrijven door inzichtelijk te maken welk talent er aanwezig is en welke baankansen er bestaan in de regio en binnen een bepaalde sector. Hierdoor krijgen deze (potentiële) werknemers een beter beeld van de werkzaamheden en bij welke bedrijven zij zich wel zien werken. Ook kunnen deelnemende bedrijven goed zien wat deze personen in huis hebben en of ze potentie hebben bij het bedrijf.

Om dit te bereiken worden t/m 2023 twee pilots uitgevoerd en een aantal ondersteunende activiteiten georganiseerd:

- Om werkzoekenden en aanbieders een plek te geven om elkaar te vinden wordt er één **digitaal platform** ontwikkeld naar het voorbeeld van '*Kijk binnen bij bedrijven'*. Op dit platform kunnen zowel werkzoekenden en jongeren als werkgevers zich inschrijven en kunnen alle vacatures in de regio op één platform gepubliceerd worden. Het is belangrijk dat we hier aansluiten bij bestaande initiatieven zoals de Regionale Banenmarkt.
- Deelnemende bedrijven bieden per sector **5 betaalde werkervaringsplekken** voor een korte tijd aan voor de werkzoekenden.
- Bij het vinden van een passende match krijgen werkzoekenden de mogelijkheid tot extra **scholing, het gaat om 20 trajecten per jaar (2022 - 2023).**

In de eerste instantie worden werkcarrousels opgezet in de sectoren waar de vraag om personeel het grootst is. Dit zijn de (technische) maak sector en de agrifood sector, vooral met blik op de huidige situatie rond arbeidsmigranten, de toekomstige vraag naar innovatie en de verwachte krimp en demografische ontwikkelingen. De zorgsector kan hier als voorbeeld fungeren, aangezien werkcarrousels in deze sector al bestaan.

Bij succes t/m 2023 wordt het concept uitgebreid naar andere sectoren waar de vraag om personeel groot is (zoals de haven / maritiem of de cluster schone energie).

- Na de uitbreiding gaat het om 40 trajecten per jaar (2024 - 2030).

4. Crossovers tussen businesscases

De verschillende businesscases hebben de volgende overlap met elkaar:

- Door actief werkzoekende en werknemers te koppelen aan bedrijven in de regio, wordt talent behouden en vertrekt het niet naar andere regio's.
- De werkcarrousels zetten de werkgelegenheid en het vestigingsklimaat van de regio op de kaart, zowel in als buiten de regio.
- De werkcarrousels kunnen kennismakelaars inspireren in het zoeken naar nieuwe samenwerkingen en komen nieuwe samenwerkingen misschien eerder van de grond.

5. Partners
Trekkers: - Gemeente Harlingen (techniek / maak) - Gemeente Waadhoeke (agrifood sector)
- Technische sector (ICON Yachts, Talsma, Damen Shiprepair, Faber Audiovisuals, Oostwoud International, Horjus, etc.) - Agri/food sector (Fobek, Huhtamaki, FrieslandCampina, lokale boeren, etc.) - UWV - Gemeentes - Onderwijs
6. Te nemen stappen
Looptijd project: 2021-203 - Een digitaal platform - 20 scholing trajecten per jaar - Na de uitbreiding gaat het om 40 trajecten per jaar

6B: Verbeterplan arbeidsmigranten

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel. De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- Het inzetten van arbeidsmigranten is één van de manieren waarmee de regionale bedrijven het personeelstekort kunnen op te lossen. Regionale bedrijven hebben grote behoefte aan voldoende en op het juiste niveau geschoold personeel. Een bredere inzetbaarheid, meer stabiliteit en beter geschoolde arbeidsmigranten kunnen een deel van de oplossing zijn.
- In de periode 2018-2019 woonden tussen 1500 en 2200 arbeidsmigranten in de gemeente Waadhoeke. De meesten zijn echter 'short stay' arbeidsmigranten die na ca 3 à 6 maanden de regio weer verlaten. Dit heeft veelal te maken met het soort werk (seizoenswerk in de agrifood).
- Om aan de werknemersvraag te voldoen moeten er volgens de SWOT-analyse 500 fte vanuit de EU instromen.
- Om de 'short stay' arbeidsmigranten langer in onze regio te houden en nieuwe arbeidsmigranten die zich in Nederland willen vestigen aan te trekken, moeten wij hen stimuleren zich (langer) in onze regio te vestigen. Hierbij focussen we ons vooral op arbeidsmigranten die langer of permanent willen blijven.
- De focus ligt op creatieve, bovenlokale oplossingen met voldoende draagvlak in de kernen en nauw afgestemd met het MKB. Door taallessen en scholing te bieden voor capaciteiten die gewenst zijn voor het regionale MKB wordt de inzetbaarheid van arbeidsmigranten vergroot en daarmee ook de kans dat ze in de regio aansluitend werk vinden.
- Door taallessen en scholing te bieden aan arbeidsmigranten doen zij de capaciteiten op die gewenst zijn voor het regionale MKB. In een soortgelijk project in Noord-Limburg (Arbeidsmigranten en Taal) verbeterde de Nederlandse taalvaardigheid van de cursisten aan de BBL-opleiding, kregen zij meer contact met Nederlanders en werd door een deel van hen een betere positie op de arbeidsmarkt verkregen. Hierdoor werden zij meer tevreden over hun verblijf in de regio.
- Ook in het dorp Oostbierum in de regio Waadhoeke is aandacht geweest voor het betrekken van arbeidsmigranten bij de samenleving met een 'Cursus Nederlands voor beginners'. 30 arbeidsmigranten namen hier succesvol aan deel en kregen hiermee een sterkere binding met de regio.
- Op het gebied van huisvesting kunnen ook stappen genomen worden om arbeidsmigranten een beter bestaan in de regio te bieden en voor langere tijd aan de regio te binden. Hiervoor zijn en worden al actief stappen ondernomen door de gemeenten Harlingen en Waadhoeke. In Waadhoeke is in 2019 onderzoek uitgevoerd door Expertisecentrum Flexwonen en heeft de gemeente beleid ontwikkeld betreffende de huisvesting van arbeidsmigranten. Ook de gemeente Harlingen besteedt aandacht aan de huisvesting van arbeidsmigranten door deelname aan de werkgroep Huisvesting Arbeidsmigranten in 2019 en het ontwikkelen van beleid op de onderverhuur van woningen aan arbeidsmigranten.

Ambitie

De gezamenlijke ambitie van de regio is arbeidsmigranten in de regio breder en langduriger inzetbaar maken op de werkvloer door hen goede, veilige huisvesting en voorzieningen te bieden en hen zich welkom en gewaardeerd te laten voelen. Hierdoor zullen arbeidsmigranten sneller intrigeren in de maatschappij.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

Doel is het deel arbeidsmigranten dat voor langere tijd aan de regio gebonden blijft (langer dan een jaar) van het huidige 30% te verhogen naar 50% in 2030 (landelijk ligt het op 70%, maar dit is inclusief kenniswerkers). Dit zal rond de 300 nieuwe (vaste) werknemers opleveren, die zich ook kunnen door ontwikkelen (bijscholing ed.). En daarmee tot 2030 300 werknemers voor de regio te behouden en een bijdrage te leveren aan de economische groei van 22% tot 2030.

- In 2030 zullen 400 arbeidsmigranten het basisniveau Nederlands hebben bereikt.
- In 2030 hebben 200 arbeidsmigranten een praktische vakopleiding afgerond en 130 arbeidsmigranten een cursus gevolgd.
- In 2030 zijn er 20 bijeenkomsten georganiseerd voor arbeidsmigranten en bewoners
- In 2030 zijn er 8 bijeenkomsten georganiseerd voor kennistransfer en ervaringsuitwisseling in Fryslân.

Impact

- Het voorkomen van faillissement door een tekort aan personeel.
- Het behoud van werkgelegenheid.
- Een toename in het aantal duurzame arbeidsmigranten.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: mate van evenwicht op de arbeidsmarkt, het aantal arbeidsmigranten die langer dan een jaar in de regio blijven; het aantal arbeidsmigranten dat taallessen volgt; het aantal arbeidsmigranten dat scholing volgt; de werkgelegenheid in de regio;

3. Te nemen maatregelen

Concreet worden de volgende activiteiten in de periode 2021-2030 uitgevoerd:

- Taalles. Door de arbeidsmigranten de **Nederlandse taal bij te brengen** zal de communicatie op de werkvloer verbeteren. Hier is al sprake van in het dorp Oostbierum in de gemeente Waadhoeke waar het project ‘Cursus Nederlands voor beginners’ succesvol gelopen heeft in het jaar 2019. Dit succesvolle project zal verder uitgebreid worden naar de hele regio. De ambitie van de regio is om tot 2025 200 deelnemers succesvol een basisniveau van de Nederlandse taal bij te brengen.
- Scholing. Vanuit de sector waarin de arbeidsmigranten werkzaam zijn zal in samenwerking met het regionale onderwijs aandacht besteed worden aan het **gericht opleiden van arbeidsmigranten voor functies binnen het MKB-bedrijf**. De inzetbaarheid van deze werknemers zal hiermee vergroot worden en de wil om in de regio op langere termijn te blijven werken zal toenemen. De ambitie van de regio is om tot 2025 100 arbeidsmigranten een praktische vakopleiding te laten afronden en 65 arbeidsmigranten een cursus te laten afronden. Daarbij besteden we specifiek aandacht aan:
    - Het aanbieden van een verkorte trajecten aan hen die voorheen andere functies bekleedden.
    - Het aanbieden van praktijkcertificaten aan arbeidsmigranten om het gebrek aan officiële kwalificaties op te lossen.
- Interactie met lokale bevolking. Door interactie met de lokale bevolking te faciliteren door de **organisatie van gezamenlijke activiteiten en door het koppelen van arbeidsmigranten aan bewoners**, zullen de arbeidsmigranten zich meer gezien en gehoord voelen. Ook zullen zij zich de Nederlandse taal sneller eigen maken en zullen zij meer bereid zijn om zich voor langere termijn in de regio te vestigen.
- Verder ontwikkelen en uitvoeren beleid op de huisvesting van arbeidsmigranten in de regio.
- Om deze maatregelen goed uit te voeren is het van belang om de doelgroep adequaat te bereiken: Daarvoor is het nodig:

- Inventariseren hoeveel arbeidsmigranten er zijn en wie er interesse heeft in het volgen van taallessen en verdere scholing.
- Het ontwikkelen van een goede informatieverstrekking richting arbeidsmigranten.
- Contact leggen met moeilijk te bereiken arbeidsmigranten via hun kinderen op school.

- Het aanbieden van een verkorte trajecten aan hen die voorheen andere functies bekleedden.
- Het aanbieden van praktijkcertificaten aan arbeidsmigranten om het gebrek aan officiële kwalificaties op te lossen.
- Onderzoeken in hoeverre de bovenstaande maatregelen voor arbeidsmigranten ook voor statushouders toepasbaar zijn.

4. Crossovers tussen de businesscases

De businesscases zijn met elkaar verbonden op de volgende manieren:

- Door een goed vestigingsklimaat aan arbeidsmigranten aan te bieden door goede scholing en huisvesting, wordt nieuw talent aangetrokken en bestaand talent behouden.
- De regio wordt in een positief daglicht gesteld (marketing) door het bieden van een goed vestigingsklimaat aan arbeidsmigranten, zowel in Nederland als daarbuiten.
- Ervaren arbeidsmigranten kunnen deelnemen aan de mentorprogramma's en op die manier kennis en kunde overdragen aan nieuwe/jonge werknemers.

5. Partners

- MKB
- Overheid
- Ondernemersorganisaties
- Onderwijs
- Uitzendbureaus
- Burgers

6. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021-2030

- 400 arbeidsmigranten hebben de Nederlandse taal geleerd
- 200 arbeidsmigranten hebben een praktische vakopleiding afgerond
- 130 arbeidsmigranten hebben een andere cursus afgerond
- 20 bijeenkomsten zijn georganiseerd voor arbeidsmigranten en bewoners
- 8 bijeenkomsten zijn georganiseerd voor kennistransfer en ervaringsuitwisseling in Fryslân

7: Academie van Franeker

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De regio heeft veel moeite om hoger opgeleide jongeren aan de regio te binden. Deze jongeren vertrekken om te gaan studeren en komen vaak niet meer terug op de regionale arbeidsmarkt.
- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel. De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners). Om dit te voorkomen moet er voorkomen worden dat de jeugd, de regio verlaat.
- De Academie van Franeker kan een belangrijke rol spelen in het behoud van jongeren voor de regio door het in samenwerking met de Rijksuniversiteit Groningen aanbieden van hoger onderwijs en een onderzoeks- en publieksfunctie vervullen. De ambitie van de Academie is om op vier vakgebieden wetenschappelijk onderzoek uit te voeren: Natuur & Techniek, Mens & Gezondheid, Recht & Omgeving en Letter & Geest. Op drie van deze gebieden zijn al onderzoeksprogramma's gestart. Door dit aanbod uit te breiden zal meer hoogopgeleid personeel voor de regio behouden kunnen blijven.
- Door strategische samenwerkingsverbanden met regionale bedrijven op te bouwen kan de Academie bijdragen aan innovatie in de regio. Bijvoorbeeld op het gebied van verzilting. Een onderwerp waarop de academie hét onderzoekscentrum wil zijn.
- De Academie van Franeker zal door deze samenwerkingen met het regionale bedrijfsleven aan de ene kant en met onderwijsinstellingen binnen en buiten de regio aan de andere kant een belangrijke positie als schakel tussen ondernemers en onderwijs in de regio kunnen innemen.
- De Academie moet een plek zijn waar HBO'ers van verschillende achtergronden elkaar kunnen treffen en een learning community, een kenniscentrum, vormen, die ingezet kan worden als bedrijven in de regio behoefte hebben aan mensen met HBO-niveau. Hierdoor zullen deze leerlingen al werkend leren en door de samenwerking met onderwijs/onderzoek en met werknemers uit de regio een beeld krijgen van de baanperspectieven in de regio en bovendien innovatie in de regio ondersteunen en meewerken aan oplossingen voor regionale problemen. Doordat de deelnemende leerlingen aan het eind van hun opleiding zullen zitten, kan een deel van hen doorstromen naar de bedrijven waarmee zij in de learning communities samengewerkt hebben. Het onderwijs en onderzoek aspect van deze samenwerking zal geregeld worden door nieuw aan te nemen docent en voor betrokken werknemers zal onder andere gebruik gemaakt kunnen worden van de oudere ervaren krachten bij regionale bedrijven.
- Door de positie als schakel tussen onderwijsinstellingen en bedrijven in de regio heeft de Academie een passende taak in het verbinden van leerlingen aan bedrijven in de regio en het coachen en onderwijzen van deze leerlingen in samenwerking met de onderwijsinstellingen.

Ambitie

De regio wil Hoger Onderwijs in de regio gaan aanbieden en daarmee meer jongeren een passende baan in de eigen regio aanbieden. Door de zichtbaarheid van (het aanbod van) de Academie van Franker te vergroten zal ook de aantrekkelijkheid van de regio versterkt worden. Hierbij kan eenvoudig voortgeborduurd worden op de geschiedenis van de academie als oudste universiteit van Nederland en van Franeker als universiteitsstad.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Learning communities opzetten met elk met 1 vertegenwoordiger uit het onderwijs/onderzoek, 2 á 3 werknemers uit de regio en 6 á 7 leerlingen. Het doel is om per jaar 4 van deze leerlingen te laten doorstromen naar de regionale arbeidsmarkt.
- En daarmee tot 2030 300 werknemers voor de regio te behouden en een bijdrage te leveren aan de economische groei van 22% tot 2030.

Impact

- Jongeren verlaten de regio minder of niet en jongeren van buiten de regio worden naar de regio getrokken.
- Het behoud van werkgelegenheid.
- Het behoud van een goed vestigingsklimaat.

- Mogelijk indicatoren voor de impact zijn: meer evenwicht op de arbeidsmarkt, het aantal jongeren dat in de regio blijft; het aantal jongeren dat zich aansluit bij een learning community; het aantal ondernemers dat zich aansluit bij een learning community; het aantal leerlingen dat vanuit een learning community doorstroomt naar de regionale arbeidsmarkt; de arbeidsparticipatie in de regionale arbeidsmarkt; het aantal jogneren dat hoger onderwijs volgt aan de Academie van Franker.

3. Te nemen maatregelen

De volgende concrete activiteiten zullen in Harlingen en Waadhoeke in de periode 2021 t/m 2030 zullen worden uitgevoerd:

- Uitbouwen onderwijsmogelijkheden van de academie door de samenwerking met ondernemers in de regio te verbeteren. Dit zal uitgevoerd worden door een docent in samenwerking met een coördinator. Deze coördinator zal zorgen voor marketing, zoeken naar en onderhouden van samenwerkingen en zoeken naar aanvullende financiering.
- Ondersteunen learning communities door de Academie in samenwerking met omliggende onderwijsinstellingen te laten zorgen voor:
    - Verbinden onderwijsinstellingen en bedrijven om deze communities te vormen en optimale samenwerkingsverbanden te realiseren.
    - Aanbieden ruimtes voor samenkomsten, coaching en onderwijs.

De Academie moet een verlengstuk zijn van wat de regio al aanbiedt aan mogelijkheden, een goed vooronderzoek is dus van groot belang.

4. Crossovers tussen de businesscases

De businesscases raken elkaar op de volgende manieren:

- Door strategische samenwerkingsverbanden met regionale bedrijven op te bouwen draagt de Academie bij aan innovatie in de regio. Bijvoorbeeld op het gebied van verzilting. Een onderwerp waarop de academie hét onderzoekscentrum wil zijn.
- Door hoger onderwijs aan te bieden en de samenwerking met het bedrijfsleven te versterken, wordt de academie een aantrekkelijke locatie voor jonge studenten. Deze studenten zullen eenvoudiger voor de regio behouden kunnen worden.
- Door de learning communities te ondersteunen wordt de academie ook een aantrekkelijke plek voor leerlingen op hoger en middelbaar niveau, waardoor nog meer jongere werknemers voor de regio behouden worden.
- Door de zichtbaarheid van (het aanbod van) de Academie van Franker te vergroten wordt ook de aantrekkelijkheid van de regio versterkt. Hierbij kan eenvoudig voortgeborduurd worden op de

geschiedenis van de academie als oudste universiteit van Nederland en van Franeker als universiteitsstad.

5. Partners

Overheid

-

Ondernemers

-

Onderwijs

- Stichting Academie van Franeker

5. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021-2030

- Vooronderzoek
- Uitvoering

8: Gerichte acquisitie en onderzoek modernisering bedrijventerrein

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking en tegelijkertijd een toenemende vraag naar personeel.
- Naast de krimp van de potentiële beroepsbevolking is ook de lage arbeidsparticipatie (67,8% in Harlingen) een oorzaak voor het tekort aan personeel bij regionale bedrijven.
- Het voor de vitaliteit van de regio erg belangrijk dat nieuwe ondernemers zich blijven vestigen en daarmee nieuwe bedrijvigheid, innovatie en kennis naar de regio brengen. De afname van de regionale beroepsbevolking zal namelijk gecompenseerd moeten worden met een toename van de arbeidsproductiviteit om een krimp van de economie te voorkomen. Nieuwe bedrijven brengen, onder meer, innovatie en kennis naar de regio en ondersteunen hiermee een toename van de arbeidsproductiviteit. Door de juiste bedrijven aan te trekken zal bovendien de uitgaande pendel verminderen en zullen er meer kansen zijn voor de huidige niet-participerende beroepsbevolking om aan een baan te komen.
- Er liggen vooral kansen bij de sectoren die nu al sterk zijn in de regio, zoals de maakindustrie en de maritieme sector. De aanwezige kennis en kunde van bedrijven en werknemers als broedplaats een belangrijke vestigingsfactor voor nieuwe bedrijvigheid. Een acquisitiestrategie gericht op deze sectoren zal hierdoor snel resultaat boeken. De nabijheid van onderwijsinstellingen (zoals de maritieme academie) en van andere bedrijven (biedt mogelijkheden voor clustervorming) draagt verder bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Tevens is het van belang om bekendheid en profiel te geven aan bedrijventerreinen. Dit maakt deze bedrijventerreinen ook aantrekkelijker voor nieuwe vestigers.
- Bij het voeren van een gerichte acquisitiestrategie is het van belang dat er voldoende geschikte bedrijfslocaties beschikbaar zijn. De regio Noordwest-Friesland bevat relatief zwaarder verouderde bedrijventerreinen (levensfase III) dan de provincie Friesland (10% t.o.v. 5%).
- Daartegenover staat dat de bedrijventerreinen in Noordwest-Friesland relatief gunstig zijn voor het toepassen van een (duurzame) transitie. De kwalitatieve vraag bestaat dan ook vooral uit hoogwaardige bedrijventerreinen gekenmerkt door ontwerpmatige terreinen, hoogwaardig bouwmaterialen en de aanwezigheid van glasvezelnet.
- Veel ondernemers vinden dat de bedrijventerreinen voor nu en in de toekomst wel voldoende ruimte bieden aan het bedrijfsleven, en ook kwalitatief best goed zijn, maar in de bereikbaarheid (digitaal) verbeteringen nodig zijn, onder andere om voorbereid te zijn op de next economy (zoals smart industry).
- Ondernemers in de regio zien ook graag dat de gemeente enthousiast meedenkt en faciliteert met nieuwe ideeën en vergunningen voor uitbreiding. Ook zien ze het als opdracht voor de overheid om in het acquisitiebeleid scherpere keuzes te maken in welke bedrijven worden aangetrokken en onder welke voorwaarden.
- We gaan een gerichte acquisitiestrategie opstellen voor de maakindustrie en de maritieme sector, waarbinnen wij zullen focussen op watertechnologie, agrifood, biobased, IT en HTSM. Door deze focus zal gebruik gemaakt kunnen worden van financiering en fondsen van de Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM).
- Op de bedrijventerreinen is nog 8% uitgeefbaar. Wanneer dit terrein opgevuld wordt met nieuwe bedrijven zullen 500 nieuwe banen voor de regio gecreëerd worden. Dit staat gelijk aan een toegevoegde waarde van €52 miljoen (4% van het BNP).

Ambitie

Het doel is om meer bedrijven aan te trekken en de cluster(s) te versterken door de zichtbaarheid van de kansen en mogelijkheden voor nieuwe bedrijven in de regio te vergroten. Hiermee versterkt onze

regio ons vestigingsklimaat en zet deze op de kaart. Daarnaast moeten bedrijventerreinen meer broedplaatsen voor innovatie worden in plaats van een willekeurige verzameling bedrijven.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Een toename van ondernemers in de stuwende sectoren.
- Een toename van de arbeidsparticipatie in de regio.
- Een afname van de pendel naar buiten de regio.
- Een modern, duurzaam en aantrekkelijk bedrijventerrein.
- En daarmee 500 banen te creëren en het BRP tot 2030 te laten stijgen met 4%. Dit zal een bijdrage leveren aan een economische groei van 22% tot 2030.

Impact

- Het behoud van de werkgelegenheid.
- Het versterken van het woon- en vestigingsklimaat.
- Het realiseren van economische groei.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: het aantal (nieuwe) ondernemers dat zich op het bedrijventerrein vestigt; het aantal ondernemers dat overweegt hun onderneming te vestigen in onze regio; het aantal banen dat gecreëerd is; de werkgelegenheid in de regio; het aantal ondernemers van buiten de regio dat bekend is met onze bedrijventerreinen.

3. Te nemen maatregelen

De volgende concrete activiteiten zullen in de periode 2021 t/m 2030 in Harlingen en Waadhoeke worden uitgevoerd:

- Een aanpak om onze bedrijventerreinen aantrekkelijker te maken. Dit doen wij regiobreed en niet per bedrijventerrein.
- Onderdeel daarvan is ook een inventarisatie van het onderscheidende profiel van bedrijven en bedrijventerreinen en het versterken van het imago en het versterken van het innovatieve broedplaatskarakter.
- Het ontwikkelen van een gerichte gezamenlijke acquisitiestrategie voor de stuwende sectoren, waarbij de focus ook ligt op de lange termijn en het duurzame behoud van werkgevers en werknemers in de regio; het aantrekken van werkgever en werknemers van buiten de regio (Randstad), en het aantrekken van bedrijven uit ketens die aansluiten bij de clusters uit onze regio.
- Het ontwikkelen van een gezamenlijk beleid; potentiële werkgevers en werknemers kijken niet naar de gemeentegrenzen, maar naar de regio.
- Een uitgebreid inventariserend kwantitatief en kwalitatief onderzoek hoeft niet uitgevoerd te worden. Dit is namelijk al gedaan door Bureau Louter (2014, kwantitatief) en Stec Groep (2019, kwalitatief). Wel gaan we inventariseren welke concrete maatregelen genomen moeten worden om de bedrijventerreinen in de regio te verduurzamen en te moderniseren om de strategie ook daadwerkelijk waar te maken. (Bijvoorbeeld Bureau Bepositief zou dit mogelijk kunnen uitvoeren).
- Het verduurzamen en moderniseren van bedrijventerreinen.
- Vanaf 2022: begin uitvoering “no-regret maatregelen” met een waarde van €500.000.
- Vanaf 2022: 2 nieuwe bedrijfsvestigingen per jaar in de stuwende sectoren n.a.v. de acquisitiemaatregelen.

4. Crossovers tussen de businesscases
• De nabijheid van onderwijsinstellingen (zoals de maritieme academie) en van andere bedrijven (biedt mogelijkheden voor clustervorming) draagt verder bij aan een aantrekkelijk vestigingsklimaat op bedrijventerreinen. • Een vitaal bedrijventerrein kan talent in de regio behouden en nieuwe talent aantrekken. • Een vitaal bedrijventerrein vormt een belangrijk onderdeel van de learning communities. • Het is uiteraard cruciaal, dat de innovatie en het ondernemerschap veder worden aangejaagd om de functie van de bedrijventerreinen verder te versterken.
5. Partners
Overheid - Gemeenten Harlingen en Waadhoeke Ondernemers - Ondernemers (al dan niet verenigd) op bedrijventerreinen Onderwijs -
6. Te nemen stappen
- opstellen acquisitiestrategie - Inventarisatie concrete maatregelen voor verduurzaming en modernisering van de bedrijventerreinen. - Begin van de uitvoering van “no-regret-maatregelen” (€ 500k) - 2 nieuwe bedrijfsvestigingen per jaar in de stuwende sectoren n.a.v. de acquisitiemaatregelen

9: Regiomarketing en behoefteonderzoek

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking. De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- Om aan de werknemersvraag te voldoen zullen 375 werknemers uit de rest van Nederland aangetrokken moeten worden en zullen ongeveer 1.350 werknemers die nu elke dag de regio verlaten om ergens anders te werken in de regio aan een baan moeten komen.
- Door de regio op de kaart te zetten als een aantrekkelijke regio voor de doelgroepen: bedrijven, bezoekers en bewoners, zullen meer mensen de regio gaan zien als fijne werk- en woonbestemming.
- Een goede marketing van de regio is een belangrijke acceleratiefactor om nieuwe werknemers en toeristen aan te trekken, de vitaliteit en leefbaarheid van de regio te behouden en om de regio op de kaart te zetten als een plek waar het goed wonen en werken is. Succesvolle marketingcampagnes die als voorbeeld gebruikt kunnen worden zijn: 'Er gaat niets boven Groningen', 'Zuid-Limburg, je zal er maar werken' en 'Leiden, stad van ontdekkingen'.
- Voor een geslaagde marketingcampagne is het zaak om op zoek te gaan naar de identiteit, het DNA, van de regio. Waarin onderscheidt onze regio zich? Branding van de regio, het verhaal vinden dat bij de identiteit past, is de paraplu waarmee diverse marketingactiviteiten per doelgroep ontplooid kunnen worden.
- Voor de doelgroep bezoekers kan goed voortgebouwd worden op de activiteiten van het toeristisch platform Bestemming Noardwest. Ook kan er worden aangesloten op de Toeristische Visie Harlingen 2018-2022 (één herkenbare noemer: Welkom aan zee, één website voor promotie) en op het Ontwikkelperspectief Waadhoeke 2018-2021 (Franeker als cultuurstad). De citymarketeers die in beide gemeenten aangesteld worden in het kader van de Toeristische Visie en het Ontwikkelperspectief zullen een cruciale rol krijgen in het ontwikkelen, coördineren, op elkaar afstemmen en uitvoeren van het behoefteonderzoek en de regiomarketing.

Ambitie

De gezamenlijke ambitie van de regio is om Harlingen en Waadhoeke nationaal en internationaal op de kaart te zetten. Door het voeren van een goede regiomarketing groeien Harlingen en Waadhoeke uit tot plekken waar toeristen graag recreëren, ondernemers zich willen vestigen en mensen graag wonen. Dit zal een boost opleveren voor onze regio.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het aantrekken van werknemers en werkgevers die zich in de regio willen vestigen (wonen en werken).
- Een effectieve reclamecampagne waardoor tot 2030, 30 werknemers aangetrokken zullen worden, zoals blijkt uit vergelijkbare regiomarketing in Brandenburg (DE) en Wales.
- En om daarmee tot 2030 de werknemersvraag van de regio te verminderen met 1050.
- Vanwege de verwachte toename aan toeristen zal de toeristische sector groeien met 43%, wat een stijging van €19 mln. van het BRP inhoudt, mits de 383 bijkomende fte's in deze sector gevuld worden.

- In beeld krijgen wat belangrijke voorwaarden zijn van werknemers en ondernemers om zich in de regio te vestigen.
- Het gezamenlijke verhaal, de identiteit van de regio, in beeld krijgen voor het maken van een uitvoeringsprogramma.

Impact

- Meer werknemers die zich in de regio vestigen.
- Minder pendel naar buiten de regio.
- Meer toeristen die de regio niet enkel als vertrekpunt zien voor de Waddeneilanden, maar ook als een bestemming op zich.
- Een beter woon-en vestigingsklimaat.

- Mogelijk indicatoren voor de impact zijn: het aantal toeristen aan Harlingen en/of Waadhoeke; het aantal pendelbewegingen naar buiten de regio; het aantal werknemers dat zich in de regio vestigt of wil vestigen; het aantal mensen van buiten de regio die bekend is met onze regio.

3. Te nemen maatregelen

Harlingen en Waadhoeke gaan in de periode 2021 t/m 2030 de volgende activiteiten uitvoeren:

<u>Behoefteonderzoek</u>

- Het uitvoeren van een behoefteonderzoek om de bereidheid en wensen om hier te komen werken in kaart te brengen (wonen, bereikbaarheid, (culturele) voorzieningen).
- Het houden van exit-interviews onder bedrijven en inwoners die uit de regio vertrokken zijn om vast te stellen waarom zij zijn vertrokken.
- Het opleveren van het behoefteonderzoek in 2022.

<u>Regiomarketing</u>

- Het aanstellen van een ambassadeur met de duur van 8 jaar voor de gehele regio die op zoek gaat naar de identiteit en focust op de sterke kanten van de regio.
- Het organiseren van jaarlijkse marketingevents voor de regio.
- Het ondersteunen en verder ontwikkelen van Agrarische dagen, Tall Ships Races en Bildtse aardappelweken als iconen voor de regio en het uitbreiden van het aantal en soort evenementen.
- Het coördineren en ondersteunen van marketingbureaus in de regio.
- Het produceren en verspreiden van marketingmateriaal: laten zien wat de voordelen van onze regio zijn via verschillende media: kranten, tv, social media etc.
- Regiomarketing met de focus op de sterke punten van de hele regio (provincie): omgeving, veiligheid, onderwijs, wonen, ruimte, infrastructuur en daardoor het beeld van de regio verbeteren.
- Het aanbod van slechtweeraccommodaties uitbreiden waardoor het toeristisch seizoen verlengd wordt.

4. Crossovers tussen de businesscases

Met regiomarketing zetten we onze regio in de etalage:

- Regiomarketing trekt nieuwe bedrijven naar onze regio.
- Regiomarketing trekt nieuw en jong talen naar de regio.
- Regiomarketing trekt nieuwe mensen die het tekort aan personeel deels zullen opvangen.
- Door regiomarketing wordt het goede woon- en vestigingsklimaat van de regio in binnen-en buitenland bekend.
- Regiomarketing kan nieuwe arbeidsmigranten aantrekken die voor langere tijd of permanent willen blijven.

Cruciaal is natuurlijk dat de producten die we in de etalage zetten voldoende kwaliteit hebben en telkens innoveren.

5. Partners

Overheid

- Gemeenten Harlingen en Waadhoeke
- Provincie Fryslân

Ondernemers

- Stichting Bestemming Noardwest

6. Te nemen stappen
Behoefteonderzoek Opstellen Plan van Aanpak behoefteonderzoek en samenstellen onderzoeksteam Uitvoeren onderzoek – bezoeken beurzen / evenementen, (exit) interviews, etc. Opleveren eindrapport behoefteonderzoek Regiomarketing

10: Klankbord woon- en vestigingsklimaat

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- De gemeenten Harlingen en Waadhoeke hebben te maken met een krimpende werkzame beroepsbevolking. De verwachting is dat in 2030 de potentiële beroepsbevolking ten opzichte van 2013 afgenomen zal zijn met 8% (4.000 inwoners).
- Om aan de werknemersvraag te voldoen zullen 375 werknemers uit de rest van Nederland aangetrokken moeten worden.
- Een voorwaarde voor het aantrekken van voldoende goed opgeleide (jongere) werknemers en ondernemers is een aantrekkelijk woon- en werkklimaat.
- Het is van belang dat de overheid op de hoogte is van de huisvestingsvraagstukken van de ondernemers (en de potentiële werknemers) om hier het woningaanbod en het gemeentelijk beleid in de regio op aan te laten sluiten. Dit gaat niet alleen om wonen, maar ook om bereikbaarheid en voorzieningen (bijvoorbeeld cultuur en onderwijs). Op dit moment wordt de input vanuit het bedrijfsleven en vanuit het onderwijs onvoldoende meegenomen in de plannen van woningbouwcorporaties en in het woonbeleid.
- Deze vraagstukken op het gebied van (digitale) bereikbaarheid, flexwonen, tijdelijke behoefte of huisvesting van arbeidsmigranten en voorzieningen worden samen opgepakt, waardoor de regio nog aantrekkelijker wordt om te wonen en te werken.
- Met een aantrekkelijk regio om te wonen en te werken, versterken we ook het vestigingsklimaat voor bedrijven die steeds meer afhankelijk worden van de aanwezigheid van talenten.

Ambitie

Onderwijs en ondernemers werken samen met de overheid aan onderzoek en beleid om het woon- en vestigingsklimaat (wonen, werken, recreëren) voor werknemers (binden boeien en aantrekken) zo aantrekkelijk mogelijk te maken.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

- Het in beeld krijgen bij bedrijven en inwoners wat de push en pull factoren zijn geweest bij hun beslissing om uit de regio te vertrekken c.q. er zich te vestigen.
- Het laten aansluiten van het aanbod van wonen, werken en recreëren in de regio bij de behoefte van ondernemers die nieuwe werknemers die naar de regio willen trekken en bij de behoeften van de werknemers in de regio. Daarbij is de onderzoeksvraag: volgen de mensen de vestigingslocaties van bedrijven of zorgt de mobiliteitsmogelijkheden voor een vrije vestiging van de werknemers?
- Het beter kunnen inspelen op (dynamische) vraag vanuit bedrijfsleven en werknemers: tijdelijke huisvesting voor arbeidsmigranten of andere doelgroepen, behoeftes vanuit bedrijfsmatige specialisaties (digitalisering of andere infrastructuur), inzichten in ontwikkelingen van de bedrijvigheid, enz.
- En om daarmee tot 2030 aan de werknemersvraag van de regio te voldoen en hiermee bij te dragen aan de 22% groei van het BRP tot 2033/36

Impact

- Meer ondernemers willen zich vestigen in onze regio.
- Meer (jonge) mensen willen in onze regio wonen en werken.
- Meer toeristen willen onze regio bezoeken.

3. Te nemen maatregelen

- Een onderzoek uitvoeren onder ondernemers en inwoners wat de push en pull factoren zijn om je in onze regio te vestigen.
- Het oprichten van een klankbordgroep bestaande uit ondernemers en het onderwijs waarin actuele ontwikkelingen worden samengevat en de implicaties ervan met de gemeente en de woningbouwcorporaties worden besproken. De klankbordgroep komt 2x per jaar bij elkaar en verbindt de bijeenkomst met een bezoek aan een bijzondere locatie: een excursie om het onderwerp vestigingsklimaat, knelpunten op het gebied van bereikbaarheid en huisvesting onder de aandacht te brengen en te agenderen.
- Gemeenten rollen de loper uit voor ondernemers en onderwijsinstellingen met goede ideeën en businesscases die het vestigingsklimaat in de regio versterken.

4. Crossovers tussen businesscases

Het creëren van een goed woon-en vestigingsklimaat is een centrale verbinder van de andere businesscases: Een goed woon-en vestigingsklimaat is een basisvoorwaarde voor alle andere businesscases. Andersom is excellent onderwijs en zijn moderne bedrijventerreinen cruciaal voor het woon- en vestigingsklimaat.

5. Partners

Overheid
- Gemeenten Harlingen en Waadhoeke
- Provincie

Ondernemers
Onderwijs
Woningbouwcorporaties

6. Te nemen stappen

<u>Behoefteonderzoek</u>

- opstellen Plan van Aanpak behoefteonderzoek en samenstellen
- onderzoeksteam Uitvoeren onderzoek – bezoeken beurzen /
- evenementen, (exit) interviews, etc. Opleveren eindrapport behoefteonderzoek

11: Governance *(in ontwikkeling)*

1. Urgentie en ambitie

Urgentie

- Overheden, onderzoeks- en onderwijsinstellingen, grootbedrijf en mkb dragen allen bij aan de economische ontwikkeling van de regio wanneer zij samenwerken via het triple-helix model.
- In een enquête (gehouden voor de SWOT) gaf een groot deel van de respondenten aan dat een betere samenwerking tussen overheid, bedrijfsleven en onderwijs de economie sterk zal stimuleren, meer dan het bevorderen van innovatie of het promoten van de regio. Het in kaart brengen, met elkaar verbinden en naar een hoger niveau tillen van initiatieven in de regio zal de impact van deze initiatieven flink vergroten.
- Door intensief samen te werken en dezelfde doelen na te streven, worden de sterke kanten van elke partij optimaal benut en zal een op kennis gebaseerde groeiende economie ontstaan.
- Het schaalniveau van de regio leent zich per uitstek voor samenwerking op het gebied van onderwijs en arbeidsmarkt, regiomarketing en woon- en leefklimaat.
- Een Bestuurlijke tafel op regionaal niveau zal deze samenwerking verbeteren door gezamenlijke initiatieven gericht op de nieuwe economie te ondersteunen en te organiseren.
- De groeikansen van de stuwende sectoren in de regio worden nog verder verhoogd, wanneer deze samenwerking opzoeken met partijen buiten de regio of aansluiten bij samenwerkingsverbanden in nabije regio's, zoals de Dairy Campus Leeuwarden, Greenport Noord-Holland Noord, Watercampus Leeuwarden, New Energy Coalition in Groningen en de Bouw Campus in Drachten.
- Door hier verbindingen mee te zoeken wordt een netwerk van kennisinstellingen, bedrijven en een grotere afzetmarkt ontsloten.

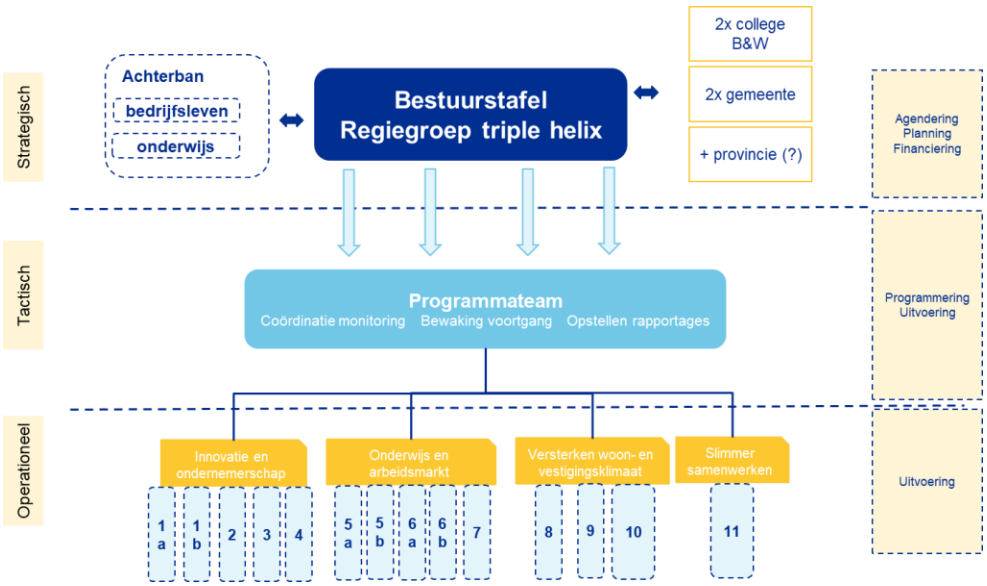
Ambitie

De gezamenlijke ambitie voor 2030 is: een slagvaardige, passende en efficiënte samenwerking van de drie O's op het niveau van de regio Harlingen en Waadhoeke én met partijen buiten de regio.

2. Beoogd resultaat en impact

Beoogd resultaat

Het oprichten van een Bestuurlijke tafel eind 2021 die samenwerkingen tussen de drie O's faciliteert en stimuleert, conform deze opzet:

Impact

- Problemen, uitdagingen en kansen komen eerder aan het licht.
- Sneller en adequater handelen van alle partners.
- Ideeën en initiatieven komen eerder van de grond.

- Mogelijke indicatoren voor de impact zijn: de snelheid waarmee projecten van de grond komen; de snelheid waarin beleid wordt aangepast op problemen in de samenleving; het aantal samenwerkingen die de Bestuurlijke tafel faciliteert.

3. Te nemen maatregelen

- Het organiseren van een startbijeenkomst voor de Bestuurlijke tafel .
- Het waarborgen van commitment van belangrijke partners door een intentieakkoord.
- Het organiseren van 4 bijeenkomsten per jaar
- Het aanstellen van een ambassadeur vanuit de Bestuurlijke tafel die verbinding legt tussen de verschillende partners en samenwerking aanjaagt.
- Het oprichten van een Bestuurlijke tafel opgericht worden, waarin de samenwerking tussen de 3O's in de regio een vaste vorm krijgt. De Bestuurlijke tafel zal:
    - Samenwerking tussen de 3O's faciliteren door overheid onderwijsinstellingen en ondernemers uit stuwende sectoren samenbrengen.
    - De uitwerking van de businesscases in het sociaaleconomisch programma aansturen.
    - De uitwerking van de businesscases in het sociaaleconomisch programma monitoren en de voortgang bewaken.
    - Nieuwe maatregelen ontwikkelen en komen tot nieuwe (gezamenlijke) ambities.

4. Crossovers tussen de businesscases

Door samenwerking naar een hoger niveau te tillen creëren wij een boost voor alle andere businesscases:

- Kansen, problemen en knelpunten in alle businesscases komen eerder aan het licht en kunnen eerder opgepakt en opgelost worden.
- Intensivering van de regionale samenwerking stimuleert de ontwikkelingen in de maritieme hub.
- Intensivering van de regionale samenwerking stimuleert de ontwikkelingen in de agrifood hub.
- Intensivering van de regionale samenwerking stimuleert de ontwikkeling van de learning communities.
- Intensivering van de regionale samenwerking stimuleert en versnelt de ontwikkeling voor het verbeteren van het woon- en vestigingsklimaat, wat als gevolg weer talent behoudt en aantrekt.
- Door intensivering van de regionale samenwerking komen mogelijke samenwerkingen eerder aan het licht bij de kennismakelaars.
- Door intensivering van de regionale samenwerking komen producten die voortkomen uit de innovatietafels versneld van de grond.

5. Partners

Overheid

- Gemeenten Harlingen en Waadhoeke

Ondernemers

- Grote bedrijven uit stuwende sectoren:
    - Agrifood (Fobek, Huthamaki, FrieslandCampina)
    - Maritiem (ICON Yachts, Talsma, Damen Shiprepair, Draaisma, Frisia Zout, HVS Dredging Support, JR Shipping, Lenger Seafoods, The Fish Company)
    - Maakindustrie (Faber Audiovisuals, Meijer Handling Solutions, Oostwoud International, Steinfort Glas, Horjus)

- Bouw (Spaansen, Oosterhof- Holman)
- Schone energie (REC Harlingen, Levvel-blocs)
- Toerisme en recreatie

Onderwijs

- Regionaal onderwijs

5. Te nemen stappen

Looptijd project: 2021-2030

- Start Bestuurlijke tafel: 2021
- Bijhouden monitoring: vanaf 2021
- Ambassadeur samenwerking buiten de regio: 2021-2030
- 4 bijeenkomsten Bestuurlijke tafel afgerond: eind 2021
- Doorontwikkeling regionale samenwerking 3O's: 2022-2025